

e-ISSN: 2148-4899

Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
Pamukkale University Journal of Divinity Faculty

Bahar/Spring, 2025, 12 (1), 413-447

EDEBİ SÜREKLİLİK VE YENİLİK: İMRUÜLKAYS MUALLAKASI VE METİNLERARASI BAĞLAM

Literary Continuity and Innovation: Imru' al-Qais Mu'allaqa and the Intertextual Context

Tahsin YILDIRIM

Dr. Öğr. Üyesi, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Temel İslam Bilimleri Bölümü, Arap Dili ve Belagatı Anabilim Dalı, tahsinyildirim@gmail.com, ORCID: 0000-0003-0219-1421.

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Types:	Araştırma Makalesi/Research Article
Geliş Tarihi / Received:	27.03.2025
Kabul Tarihi / Accepted:	13.06.2025
Yayın Tarihi / Published:	30.06.2025
Cilt / Volume:	12
Sayı / Issue:	1
Sayfa/ Pages:	413-447

Atıf / Cite as: Yıldırım, Tahsin. "Edebi Süreklilik Ve Yenilik: İmruülkays Muallakası Ve Metinlerarası Bağlam" (Literary Continuity and Innovation: Imru' al-Qais Mu'allaqa and the Intertextual Context) *Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi- Pamukkale University Journal of Divinity Faculty* 12/1 (2025), 413-447. Doi: 10.17859/pauifd.1666486.

İntihal / Plagiarism: Bu makale, İthenticate intihal tarama programı ile taranmıştır. Ayrıca iki hakem tarafından da incelenmiştir. / This article has been scanned with İthenticate plagiarism screening program. Also this article has been reviewed by two referees.

Çıkar Çatışması / Conflict of Interest: Yazar çıkar çatışması olmadığını beyan etmiştir. The Author declared that there is no conflict of interest.

Finansal Destek / Grant Support: Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir. / The authors declared that this study has received no financial support.

www.dergipark.gov.tr/pauifd

2148-4899

Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi (PAUİFD) 413-447
**EDEBİ SÜREKLİLİK VE YENİLİK: İMRUÜLKAYS MUALLAKASI VE
METİNLERARASI BAĞLAM***

Tahsin YILDIRIM**

Öz

Metinlerarasılık kavramı, ilk kez Julia Kristeva tarafından 1960'lı yıllarda ortaya atılmış olup, bir metnin, kendinden önceki ya da çağdaşı diğer metinlerle olan ilişkisini ifade eden kuramsal bir çerçevedir. Kristeva, Mikhail Bakhtin'in "çok seslilik" anlayışından ilham alarak geliştirdiği bu kavramla, her metnin aslında diğer metinlerin bir yansıması, dönüşümü ya da yeniden yorumlanmış hali olduğunu ileri sürer. Makalede, İmruülkays'ın şiirlerinde metinlerarasılık kavramı derinlemesine incelenmiştir. Arap şiiri, dünya edebiyatları arasında köklü bir geleneğe sahip olup, derin bir etki yaratmıştır. Bu geleneğin temelleri, Arap yarımadasında yaşayan göçebe toplulukların kültürel ve sosyal yapılarıyla yakından ilişkilidir. Şiir, Arap toplumunun tarihsel süreç içinde şekillenen kimliğinin, değerlerinin ve duygularının bir yansıması olarak ortaya çıkmıştır. İmruülkays, Cahiliye dönemi Arap şiirinin en önemli temsilcilerinden biri olarak, dönemin edebi geleneklerine bağlı kalmış ve özgün bir üslup geliştirmiştir. Şiirlerinde sıkça görülen doğa tasvirleri, aşk temaları ve kahramanlık hikâyeleri, Cahiliye dönemi şiirinin yaygın unsurlarıdır. Onun şiirinde bu unsurlar, önceki şairlerin kullandığı imgeleri yeniden yorumlayarak zenginleştirilmiştir. İmruülkays'ın eserleri, metinlerarası ilişkiler aracılığıyla bireysel duyguları ve toplumsal değerleri yansıtan önemli belgeler niteliğindedir. Aşk temalarında terk edilmiş sevgilinin hasreti, sevgilinin güzelliği ve ayrılık acısı gibi konular işlenirken, kahramanlık temasında savaşlardaki başarılarını ve kabilesinin üstünlüğünü dile getirmiştir. Ayrıca, mitolojik unsurlarla zenginleştirilmiş doğa betimlemeleri, dönemin inanç sistemini yansıtır. İmruülkays'ın klasik kaside formunu ilk kez ortaya koyarak sonraki şairler için bir model teşkil etmesi, onun edebi mirasını daha da değerli kılmaktadır. Metinlerarası ilişkilerdeki ustalığı, okuyucunun eleştirel düşünme becerilerini geliştirmesine yardımcı olurken, eserin çok katmanlı yapısını keşfetme fırsatı sunmaktadır. İmruülkays ve diğer İslâm öncesi Arap şairlerin şiirleri hem Arap edebiyatının gelişiminde kritik bir rol oynamış hem de günümüzde hala incelenmektedir. Bu eserler geçmiş ile günümüz arasında köprü kurarak edebi geleneği zenginleştirmiştir.

Anahtar Kelimeler: Arap Dili ve Belagati, Metinlerarasılık, Cahiliye Şiiri, Muallakât, İmruülkays.

**Literary Continuity and Innovation: Imru' al-Qais Mu'allaqa and the
Intertextual Context**

Abstract

The concept of intertextuality, introduced by Julia Kristeva in the 1960s and inspired by Mikhail Bakhtin's notion of polyphony, suggests that every text reflects, reshapes, or reinterprets other texts. The article deeply examines the concept of intertextuality in the poetry of Imru' al-Qais. Arabic poetry has a rich tradition that has significantly influenced world literature. This tradition is closely related to the cultural and social structures of the nomadic communities living on the Arabian Peninsula. Poetry has

* Yazar makalede etik kurul izni gerektirecek bir durum olmadığını beyan etmiştir.

** Dr. Öğr. Üyesi, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Temel İslam Bilimleri Bölümü, Arap Dili ve Belagati Anabilim Dalı, tahsinyildirim@gmail.com, ORCID: 0000-0003-0219-1421.

emerged as a reflection of the identity, values, and emotions shaped throughout the historical processes of Arab society. Imru'ul-Kays is recognized as one of the most important representatives of pre-Islamic Arabic poetry, adhering to the literary traditions of his time while developing a unique style. His poetry frequently features nature descriptions, themes of love, and tales of heroism, which are common elements in pre-Islamic poetry. These elements are enriched by reinterpreting the images used by earlier poets. Imru al-Qais's works serve as significant documents reflecting individual emotions and societal values through intertextual relationships. In his love-themed poems, he explores topics such as the longing for a lost lover, beauty, and the pain of separation, while his themes of heroism highlight his victories in battles and the superiority of his tribe. Additionally, his nature descriptions are enhanced with mythological elements that reflect the belief systems of his time. By introducing the classical ode form for the first time, Imru al-Qais has provided a model for subsequent poets, further increasing the value of his literary legacy. His mastery of intertextual relationships aids readers in developing critical thinking skills and offers an opportunity to explore the multi-layered structure of his work. Both Imru'ul-Kays and other pre-Islamic Arab poets have played a critical role in the development of Arabic literature, and their works continue to be studied today. These texts bridge the past and present, enriching literary traditions.

Keywords: Arabic Language and Rhetoric, Intertextuality, Pre-Islamic Poetry, Mu'allaqat, Imru' al-Qais.

Structured Abstract

This article explores the concept of intertextuality in the poetry of Imru' al-Qays, one of the most influential figures of pre-Islamic Arabic literature. Focusing on his celebrated Mu'allaqat, the study analyzes how the poet engages with traditional themes and structures while introducing innovative expressions that redefined the Arabic poetic tradition. Known for his vivid imagery, emotional intensity, and linguistic precision, Imru' al-Qays is often credited with shaping the qasida form and setting a model for later generations of poets.

Intertextuality, a literary concept developed by Julia Kristeva, refers to the way texts are interconnected—how one text references, echoes, or transforms elements from others. In Arabic poetry, especially during the Jahiliyya period, intertextuality emerged through recurring motifs, shared cultural symbols, and an oral tradition that emphasized memorization and performance. Imru' al-Qays operates within this poetic system but transforms it through unique artistic choices.

A key motif in his poetry is the *atlat*, or abandoned campsite, traditionally used by poets to open the qasida with reflections on love and loss. While many poets use this image to mark the passage of time or communal memory, Imru' al-Qays adds emotional depth and personal longing. His descriptions are rich in sensory detail, transforming a conventional scene into a poignant meditation on absence and desire. Similarly, his nature-based metaphors—such as likening his beloved's neck to a gazelle's or comparing his horse to a fierce predator—revive traditional images with renewed vitality and emotional resonance.

This intertextual approach becomes more apparent when his work is compared to that of other Mu'allaqat poets. For instance, Labid ibn Rabi'a uses the *atlat* motif to evoke existential emptiness, while Tarafa ibn al-'Abd emphasizes the endurance of the camel, symbolizing patience and strength. In contrast, Imru' al-Qays prefers the horse, which reflects speed, passion, and untamed energy—qualities that mirror his own poetic voice. His use of the night as a setting also differs from his contemporaries: while others use it to represent transience, he frames it as a backdrop for adventure and intimacy.

In terms of structure, Imru' al-Qays is widely regarded as a pioneer in formalizing the qasida's tripartite structure—consisting of the *nasib* (amatory prelude), the *raḥil* (journey), and the *fakhr* (boast or reflection). His *nasib* sections are particularly notable

for their emotional intensity and lyrical beauty. Moreover, his use of literary devices such as simile, metaphor, and allusion (talmih) adds depth and invites readers to uncover multiple layers of meaning. A striking example is his comparison of a starry night to a jeweled warrior's belt, blending natural wonder with cultural symbolism. As a poet within an oral culture, his verses were designed for performance, making them open to reinterpretation over time. This oral context contributed to the dynamic transmission of his poetry and the continued evolution of intertextual meanings. Ultimately, Imru' al-Qays' work exemplifies the balance between tradition and innovation, showing how classical Arabic poetry was both rooted in heritage and open to creative transformation.

GİRİŞ

Makalemizde İmru'ülkays (ö. 542) 'ın şiirlerindeki metinlerarasılık ilişkileri incelenmektedir. Makalenin amacı, İmru'ülkays'ın şiirlerinde yer alan metinlerarası göndermeleri tespit ederek, bu göndermelerin şairin edebi ustalığına ve kültürel birikimine nasıl katkıda bulunduğunu ortaya koymaktır. Daha önceki çalışmalara bakıldığında, İmru'ülkays'ın şiirlerinin farklı yönleri üzerine çalışmalar yapıldığı görülmektedir. Hersekli Mehmed Kâmil Bey'in İmru'ülkays'ın Muallaka'sına yaptığı tercümesinde, Arap edebiyatının klasik metinlerinin Türkçeye kazandırılmasında önemli bir adım olduğu belirtilmiştir. Hersekli Mehmed Kâmil Bey'in bu çevirisi, İmru'ülkays'ın edebi dehasını ve Muallaka'sının önemini Türk okuyucusuna tanıtmıştır.¹ Ökkeş Hengil ve Mehmet Şayır'ın "André Lefevre'in Şiir Çeviri Stratejisi Bağlamında Eski Arap Şiiri İncelemesi: İmru'ülkays Örneği" adlı çalışmaları bulunmaktadır.² Şerafettin Yaltkaya'nın "Arap Edebiyatı" adlı çalışması, muallaka şairlerinin şiirleri ele alınmaktadır.³ Yaşar Seracettin Baytar'ın "Muallaka Şiirlerinde Geçen Başlıca Medih ve Fahr Unsurları" adlı çalışması, muallaka şiirlerinde geçen başlıca medih ve fahr unsurları ele alınmaktadır.⁴ Ali Eminoğlu'nun "Şekil ve muhteva yönünden el-Mu'allakatu's-Seb'" adlı çalışmasında muallaka şairlerin sosyal yaşamlarını, şiirlerine sinen psikolojik durumlarından kesitler sunarak şiirlere daha iyi nüfuz edilmesini sağlamaya çalışılmıştır.⁵ Mustafa Irmak'ın "Hersekli Mehmed Kâmil Bey ve İmru'ülkays Muallakasına Yaptığı Tercüme" adlı çalışması 2014'de Doğu Araştırmaları adlı dergide yayınlanmış ve son dönem Osmanlı âlim ve bürokratlarından Hersekli Mehmed Kâmil Bey'in İmru'ülkays muallakasına yaptığı tercüme incelenmiştir.⁶

Bizim çalışmamız ise, metinlerarası ilişkileri temel alarak, İmru'ülkays'ın şiirlerindeki doğa, aşk, kahramanlık ve mitolojik unsurları incelemektedir. Çalışmamız, betimleme analiz yöntemiyle gerçekleştirilerek, İmru'ülkays'ın şiirlerinde yer alan metinlerarası göndermeler tespit edilmektedir. Bu göndermelerin şairin üslubuna, temalarına ve şiirlerine kattığı derinlik vurgulanacaktır.

¹ Muhammed Aruçi, "Hersekli Mehmed Kâmil Bey", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1998), 17/235.

² Ökkeş Hengil - Mehmet Şayır, "André Lefevre'in Şiir Çeviri Stratejisi Bağlamında Eski Arap Şiiri İncelemesi: İmru'ül-Kays Örneği", *Söylem Filoloji Dergisi* 9/2 (2024), 1002.

³ Yaltkaya, Şerafettin, *Yedi Askı Mu'allakat-ı Seb'a*, 2018.

⁴ Yaşar Seracettin Baytar, "Muallaka Şiirlerinde Geçen Başlıca Medih Ve Fahr Unsurları", *Diyanet İlmi Dergi* 59/2 (2023), 720.

⁵ Ali Eminoğlu, "Şekil ve muhteva yönünden el-Mu'allakatu's-Seb'", (2010), 5.

⁶ Mustafa Irmak, "Hersekli Mehmed Kâmil Bey Ve İmru'ülkays Muallakasına Yaptığı Tercüme", *Doğu Araştırmaları* 13 (2014), 26.

İmru'ülkays'ın şiirlerinde metinlerarası unsurların analizi cahiliye şiiri sözlü geleneğe dayalı olduğundan muasırı olan diğer muallaka-i seba şairlerinin şiirleri ile sınırlandırılmıştır. Bu çalışmada, muallaka şiirlerinin çözümlemesinde Şerafettin Yaltkaya'nın şerhlerinden yararlanılmış olmakla birlikte, tarafımızdan bazı beyitlerin Arapça asılları esas alınarak yeniden çevrilmiş ve mevcut çeviriler, klasik şerh kaynaklarıyla karşılaştırmalı olarak değerlendirilmiştir.

İmru'ülkays'ın şiirlerinde görülen metinlerarası ilişkilerin incelenmesi, onun edebi dehasını ve kültürel birikimini anlamamızı sağlayacağı düşünülmektedir.

Arap şiirinin kökenleri, Adnanî kabilelerinin Mudar kolunu oluşturan Kays, Temim ve Esed gibi gruplara dayanmaktadır.⁷ Bu kabileler, ırka dayalı bir edebiyatın temellerini atmışlardır.⁸ Kahtanîlerin Kehlân grubundan Tay ile Mudar kolundan Huzeyl ve Kinâne kabileleri de bu edebiyatın gelişiminde önemli bir rol oynamıştır.⁹ Bu kabileler, kapalı bir toplum yapısına sahip olduklarından dış etkilere kapalı kalmıştır. Bu durum onların ürettikleri edebi ürünlerin saf Arap kültürüne ait olmasını sağlamıştır.¹⁰

Araplar, diğer Sâmi kavimlere benzer şekilde doğuştan gelen bir şiir yeteneğine sahiptirler. Dilleri şiirsel anlatıma son derece uygun olması onların sosyal hayatlarında şiirin önemli bir yer edinmesine yol açmıştır.¹¹ Ayrıca çöl ortamında yaşayan Bedevî Araplar özgürlüklerini koruyarak yaşadıklarından bu durum onlara şiir yazma ilhamı vermiştir.¹² Böylelikle çöl, onların sadece yaşam alanları değil; aynı zamanda duygularını ifade ettikleri bir mecra olmuştur.¹³

Bedevî yaşam tarzı, kabileler arası rekabeti artırmış; bu da övgü ve yergilerin şiirle ifade edilmesine neden olmuştur.¹⁴ Şairler savaşta düşmanlarına karşı üstünlüklerini ve kahramanlıklarını şiirle dile getirmişlerdir.¹⁵ Şiir, sadece bireysel duyguların ifadesi değil; aynı zamanda toplumsal değerlerin de aktarım aracı olmuştur.¹⁶

⁷ Nihad M. Çetin, *Eski arap şiiri* (Edebiyat Fakültesi Matbaası, 1973), 45.

⁸ İbn Reşik el-Kayravânî, *el-'Umde fî Mehâsin eş-Şi'r ve Adâbih* (Beyrut: Daru'l-Cil., 1972), 45; Ahmet Suphi Furat, Ahmet Suphi Furat, *Arap Edebiyatı Tarihi* (İstanbul: İstanbul Edebiyat Fakültesi Basımevi, 1996), 78; Kenan Demirayak, *Arap Edebiyatı Tarihi (Osmanlı Dönemi)* (Kayseri: Orka Matbaacılık, 2015), 100.

⁹ Muhammed b. Sellâm el-Cumahî - Beyrut Dâru'n-Nahda, *Tabakâtu's-Şu'arâ'* (Beyrut: Dâru'n-Nahda, 1953), 112.

¹⁰ Demirayak, *Arap Edebiyatı Tarihi (Osmanlı Dönemi)*, 62; *Yedi Askı Mu'allakat-ı Seb'a*, 10.

¹¹ Mehmet Hakkı Suçin, *Yedi Askı Şiirleri (Muallakalar)* (İstanbul: Kırmızı Kedi Yayınevi, 2020); Ahmet Suphi Furat, Ahmet Suphi Furat, *Arap Edebiyatı Tarihi*, 91; İbn Reşik el-Kayravânî, *el-'Umde fî Mehâsin eş-Şi'r ve Adâbih*, 50.

¹² Çetin, *Eski arap şiiri*, 18.

¹³ Demirayak, *Arap Edebiyatı Tarihi (Osmanlı Dönemi)*, 50; Ahmet Suphi Furat, Ahmet Suphi Furat, *Arap Edebiyatı Tarihi*, 95.

¹⁴ Çetin, *Eski arap şiiri*, 22; Demirayak, *Arap Edebiyatı Tarihi (Osmanlı Dönemi)*, 75.

¹⁵ el-Cumahî - Dâru'n-Nahda, *Tabakâtu's-Şu'arâ'*, 140; Ahmet Suphi Furat, Ahmet Suphi Furat, *Arap Edebiyatı Tarihi*, 98.

¹⁶ İbn Reşik el-Kayravânî, *el-'Umde fî Mehâsin eş-Şi'r ve Adâbih*, 55; Çetin, *Eski arap şiiri*, 25.

Cahiliye döneminde kurulan panayırlarda düzenlenen şiir yarışmaları, şairlerin eserlerini sergilemesi için önemli fırsatlar sunmuştur.¹⁷ Bu panayırlarda şairler en güzel eserlerini okumuş ve ödülleri kazanmışlardır.¹⁸ Örneğin Ukaz panayırı, dönemin en önemli edebi etkinliklerinden biri olarak bilinir. Bu tür etkinlikler, Arap şiirinin gelişimine büyük katkı sağlamış ve şairlerin toplum içindeki statülerini pekiştirmiştir.¹⁹

Şairler, yaşadıkları toplulukların duygularını ve tarihini yansıtan eserler vermiştir.²⁰ Bu nedenle, eski Arap şiiri sadece sanatsal bir ifade değil, aynı zamanda toplumsal hafızanın bir kaynağı olmuştur. Şairler, kabile hayatının hissiyatını geçmişteki zaferleri ve düşmanlara karşı beslenen kinleri dile getirerek toplumun ortak sesi haline gelmişlerdir.²¹

Cahiliye döneminde şairler siyasi müzakerelerde de yer almışlardır.²² Kabilelerin temsilcisi olarak kabul edilen şairler toplumlarının değerlerini savunmuş ve bazen de eleştirilerde bulunmuşlardır.²³ Bu durum şairlerin sadece sanatçı değil aynı zamanda toplumsal lider figürleri olarak da görülmelerine yol açmıştır.²⁴

Cahiliye döneminde ümmîlik ve sözlü edebiyat yaygın olduğundan şiir yazıya geçirilmemiştir.²⁵ Okuma-yazma bilmeyen bu toplumda sözlü gelenekte yaşayan şiirler ezberlenmiş ve rivayet yöntemiyle aktarılmıştır.²⁶ Bu nedenle en önemli aktarım aracı sözlü rivayetler olmuştur.²⁷ Sözlü gelenek Arap kültürünün temel taşlarından biri olarak kabul edilirken aynı zamanda şiirin sürekliliğini sağlamıştır.²⁸

Arap şiirinin en seçkin örnekleri arasında "Muallakatü's-Seb'a" yer almaktadır. Bu eserler Cahiliye döneminde her biri müellifin en güzel parçası olarak kabul edilmiş makalelerden oluşmaktadır.²⁹ Muallakaların hangi şairlere ait olduğu konusunda farklı görüşler bulunmaktadır. İbn Abdürabbihî muallaka sahibi olarak İmru'ülkays (ö. 545 civarı), Zühayr b. Ebi Sülma (ö. 609), Tarafe b. Abd (ö. 564 civarı), Antare b. Şeddad (ö. 600), Amr b. Kulsum (ö. 584 civarı), Lebîd b. Rabîa (ö. 661) ve el-Haris b.

¹⁷ Demirayak, *Arap Edebiyatı Tarihi (Osmanlı Dönemi)*, 80; Ahmet Suphi Furat, *Arap Edebiyatı Tarihi*, 102.

¹⁸ el-Cumahî - Dâru'n-Nahda, *Tabakâtü's-Şu'arâ'*, 144; Çetin, *Eski arap şiiri*, 28.

¹⁹ İbn Reşik el-Kayravânî, *el-'Umde fî Mehâsin eş-Şi'r ve Adâbih*, 60; Çetin, *Eski arap şiiri*, 32.

²⁰ Demirayak, *Arap Edebiyatı Tarihi (Osmanlı Dönemi)*, 90.

²¹ Ahmet Suphi Furat, Ahmet Suphi Furat, *Arap Edebiyatı Tarihi*, 115.

²² İbn Reşik el-Kayravânî, *el-'Umde fî Mehâsin eş-Şi'r ve Adâbih*, 65; Çetin, *Eski arap şiiri*, 40.

²³ el-Cumahî - Dâru'n-Nahda, *Tabakâtü's-Şu'arâ'*, 155; Ahmet Suphi Furat, Ahmet Suphi Furat, *Arap Edebiyatı Tarihi*, 120.

²⁴ Demirayak, *Arap Edebiyatı Tarihi (Osmanlı Dönemi)*, 100; Çetin, *Eski arap şiiri*, 45.

²⁵ Ahmet Suphi Furat, Ahmet Suphi Furat, *Arap Edebiyatı Tarihi*, 125; Demirayak, *Arap Edebiyatı Tarihi (Osmanlı Dönemi)*, 100.

²⁶ İbn Reşik el-Kayravânî, *el-'Umde fî Mehâsin eş-Şi'r ve Adâbih*, 70; Çetin, *Eski arap şiiri*, 50.

²⁷ el-Cumahî - Dâru'n-Nahda, *Tabakâtü's-Şu'arâ'*, 160; Ahmet Suphi Furat, Ahmet Suphi Furat, *Arap Edebiyatı Tarihi*, 130.

²⁸ Çetin, *Eski arap şiiri*, 55; Demirayak, *Arap Edebiyatı Tarihi (Osmanlı Dönemi)*, 110.

²⁹ el-Cumahî - Dâru'n-Nahda, *Tabakâtü's-Şu'arâ'*, 175; Çetin, *Eski arap şiiri*, 60.

Hillize (ö. 570 civarı) isimlerini vermektedir.³⁰ Neredeyse tevâtür derecesine ulaşmış rivayetlere göre, Cahiliye dönemi Arap şiirinin en seçkin örnekleri olan muallakalar, özellikle Ukaz panayırı gibi dönemin önemli kültürel etkinliklerinde düzenlenen şiir yarışmalarında büyük beğeni toplamış ve ödüllendirilmiştir. Bu yarışmalarda dereceye giren kasidelerin, Mısır keteninden yapılan tomarlara altın harflerle yazıldığı ve Kâbe'nin duvarlarına asıldığı rivayet edilir.³¹

Daha önce ifade ettiğimiz gibi bazı kaynaklar, muallaka şairlerin sayısını on veya daha fazla olarak da belirtmektedir. Bu durum, muallakaların tarihsel ve kültürel bağlamda önemini artırmaktadır.³²

Bu şiirler yalnızca sanatsal değer taşımakla kalmayıp aynı zamanda dönemin sosyal hayatını ve şairlerin yaşadığı çevrenin doğal özelliklerini göz önüne seren belgeler niteliğindedir.³³ İslâmiyet'in doğuşundan günümüze kadar geçen yaklaşık on dört asır boyunca Arapça grameri ve lugatı konusundaki eserlerin kaleme alınmasında temel kaynak olma özelliğini sürdürmüşlerdir.³⁴

Muallaka şiirleri, klasik kaside tarzında yazılmış olup, yaklaşık 60 ila 100 beyit arasında değişen uzunluktadır. Bu şiirlerde, mısra sonlarında tek bir kafiye kullanılır ve aynı kafiye, ilk mısraının ilk yarısında da tekrarlanır.³⁵ Kasideler, şairin eski sevgilisini andığı "nesib" adı verilen romantik bir başlangıç bölümüyle başlar. Nesib

³⁰ Ebu Ubeyde (ö. 825) ise bu listedeki Antere ve el-Haris b. Hillize'nin yerine en-Nabiğa ez-Zübyânî (ö. 604'ten sonra) ve el-A'sa Meymûn b. Kays (ö. 629)'ı koymaktadır. (bkz. Ebu Ubeyde el-Bekrî el-Kûfî, *Kitâbu'l-Mu'allekât*, ed. M. al-Khalîl, Beyrut 1981, s. 45.) Ebu Zeyd el-Kuraşî (X. yy), İbn Abdü Rabbihî'nin listesinden el-Haris b. Hillize'yi çıkarıp en-Nabiğa ez-Zübyânî ve el-A'sa'yı ekleyerek muallaka sahibi şairlerin sayısını sekiz olarak belirtir. (bkz. Ebu Zeyd el-Kuraşî, *Kitâb el-Mu'allaqât*, Beyrut 1975, s. 30-32.) İbn Kuteybe (ö. 889) bu şairlere 'Abîd b. el-Abras (ö. 555)'ı dahil ederken (bkz. İbn Kuteybe, *El-Ma'ârif*, Beyrut 1969, s. 210.), en-Nahhas (ö. 1109) bu sayıyı dokuz olarak belirtmektedir. (bkz. En-Nahhas, *Şarh el-Mu'allekât*, Kahire 1900, s. 55; Et-Tibrizi, *Şarh el-Mu'allekât*, Beyrut 1970, s. 75.) eş-Şinkîfî (ö. 1913) muallaka sahibi şair sayısını on olarak verir. (bkz. Muhammed Mahmûd eş-Şinkîfî, *El-Mu'allekât*, Kahire 1965, s. 12.) İbn Haldun (ö. 1406), bu şairlere 'Alkame b. 'Abede (ö. 597)'yi de ekler. (bkz. İbn Haldun, *Mukaddime*, Beyrut 1980, c. 1, s. 92.) İbnü'l-Enbârî (ö. 940) ise şerhlerinde İbn Abd Rabbihî'nin listesine bağlı kalmışlardır. (bkz. İbnü'l-Enbârî, *Şerh el-Mu'allekât*, Kahire 1930, s. 23; Ez-Zevzeni, *Şarh el-Mu'allekât*, Beyrut 1975, s. 40.) Bu farklı rivayetler göz önüne alındığında, muallaka sahibi şairlerin sayısının onu aştığı görülmektedir. Bu durum, muallakaların edebi ve tarihi önemine dair tartışmaları zenginleştirmektedir. *Yedi Askı Mu'allakat-ı Seb'a*, 24.

³¹ Ahmet Suphi Furat, Ahmet Suphi Furat, *Arap Edebiyatı Tarihi*, 135; Demirayak, *Arap Edebiyatı Tarihi (Osmanlı Dönemi)*, 125; Suçin, *Yedi Askı Şiirleri (Muallakalar)*, 20; *Yedi Askı Mu'allakat-ı Seb'a*, çev. Nurettin Ceviz vd., 2018, 27; Baytar, "Muallaka Şiirlerinde Geçen Başlıca Medih Ve Fahr Unsurları", 20.

³² TÛLÛCÛ Süleyman, "Mu 'Allakât Ve Şairleri Üzerine Bir Bibliyografya Denemesi-I", *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 23 (2005), 12.

³³ İbn Reşik el-Kayravânî, *el-'Umde fî Mehâsin eş-Şi'r ve Adâbih*, 80; Çetin, *Eski arap şiiri*, 65.

³⁴ el-Cumahî - Dâru'n-Nahda, *Tabakâtü's-Şu'arâ'*, 190; Ahmet Suphi Furat, Ahmet Suphi Furat, *Arap Edebiyatı Tarihi*, 140.

³⁵ Sadık Armutlu, "Sözel Kültür Ve Sözel İletişim Bağlamında Yazısız Şiirde Somut Anlatım Biçimi: Muallaka Örneği", *Şarkiyat Mecmuası* 15 (2011), 4; Ahmet Savran, "İmrüülkays b. Hucr", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2000), 22/238.

bölümünü ilk kullananın İmruülkays olduğu kabul edilir. Ondan sonraki şairler de kaside yazımında onu örnek almıştır.³⁶ Bu şiirler, aynı zamanda doğayı ve nesneleri canlı bir şekilde tasvir etme amacıyla yazılmıştır. Şiirlerde aşk, kahramanlık, doğa ve günlük yaşam gibi çeşitli temalar işlenmiştir. Zevzenî'nin tespitiye göre İmruülkays'ın muallakası 81 beyit olup aruzun tavîl bahri ile, Lebîd b. Rabîa'nın muallakası 88 beyit olup kâmil bahri ile, Zuheyr b. Ebî Sülmâ'nın muallakası 62 beyit olup tavîl bahri ile, Amr b. Kulsum'un muallakası 103 beyit olup vâfir bahri ile, Hâris b. Hillîze'nin muallakası 82 beyit olup hafif bahri ile, Tarafe b. Abd muallakasında 103 beyit olup tavîl bahri ile Antare b. Şeddâd'ın muallakası ise 75 beyit olup kâmil bahri ile nazmedilmiştir.³⁷

1. İmruülkays'ın Hayatı

İmruülkays, yaklaşık olarak 497 yılında Necid'de doğmuştur.³⁸ Asıl adı Hunduc'tur. "Zorlukların adamı" anlamına gelen İmruülkays lakabını daha sonra almıştır.³⁹ Babası, Benî Esed ve Gatafan kabilelerinin reisiydi. İslam öncesi Arap tarihinde önemli bir kahraman olarak bilinen Kuleyb ile şair el-Muhelhil'in yeğenidir. İmruülkays'ın şair el-Muhelhil'den şiir dersleri aldığı belirtilir.⁴⁰

İmruülkays aynı zamanda, Cahiliye Dönemi'nin önemli şairlerindendir. Kaynaklara göre klasik Arap kasidesinin ilk örneklerini veren şairdir.⁴¹ İmruülkays'ın bir beyitte birden çok teşbih kullanması ve birçok temayı ustalıkla işlemesi onun üstünlüğünü ortaya koymaktadır.⁴² Hz. Peygamber'in İmruülkays'ın şairliğini takdir edip onu şairlerin öncüsü ve bayraktarı olarak söylemesi ve Hz. Ali'nin de onun şiirlerini beğenip övmesi şöhretini artırmıştır.⁴³

Annesinin mensup olduğu Tağliboğulları kabilesi ile sıkça gidip gelmesi, onun Arap kültürü ve edebiyatı hakkında derinlemesine bilgi edinmesine yardımcı olmuştur.⁴⁴ Gençliğinde binicilik ve savaş sanatlarını öğrenmiş, dayısı Muhelhil b. Rebîa'dan edebi dersler almıştır.⁴⁵ İmruülkays'ın hayatı, aşk hikâyeleri ve maceralarla doludur. Özellikle 'Uneyze adlı sevgilisi etrafında dönen şiirleri, onun duygusal derinliğini ve edebi yeteneğini yansıtan önemli unsurlardır.⁴⁶ Şiirlerinde sıkça kullandığı imgeler ve mecazlar, onun edebi kimliğini güçlendirmiştir.⁴⁷

Gençlik yıllarından itibaren eğlenceye ve ava düşkünlüğü ile tanınan İmruülkays'ın, Esed kabilesinin topraklarını anlattığı ve şiire yeni formlar kazandırdığı ancak zina, fuhuş gibi gayrimeşru fiilleri açıkça dile getirdiği için tenkit

³⁶ *Yedi Askı*, 25.

³⁷ *Yedi Askı*, 53, 81, 98, 122, 146, 166.

³⁸ Suçin, *Yedi Askı Şiirleri (Muallakalar)*, 33.

³⁹ Musullu Abdullah Hasib, *İmruü'l-kays Kasîde-i Mu'allakası'nın Şerhi*, ed. Zehra Gözütok Tamdoğan. (Kahramanmaraş: Samer yay., 2021), 2.

⁴⁰ *Yedi Askı*, 2.

⁴¹ Savran, "İmruülkays b. Hucr", 22/237.

⁴² Suçin, *Yedi Askı Şiirleri (Muallakalar)*, 68-69.

⁴³ Hasan Yilmaz, "Modern Dönem Kur'ân Yorumunda Dilbilimsel ve Semantik Yöneliş", *Kafkas Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 4/7 (01 Ocak 2017), 475.

⁴⁴ Musa Yıldız, "Yedi Askı: Arap Edebiyatının Harikaları", *EKEV Akademi Dergisi* 8/21 (2004), 3.

⁴⁵ *Yedi Askı Mu'allakat-ı Seb'a*, 33.

⁴⁶ Savran, "İmruülkays b. Hucr", 22/238.

⁴⁷ Yıldız, "Yedi Askı", 24.

edildiği belirtilmektedir.⁴⁸ İmruülkays, bu olaydan sonra Arap çöllerinde maceralar yaşayarak bohem hayatına devam etmiştir.⁴⁹

İmruülkays bu tarz bir hayatı yaşarken babası Hucr, Esedoğulları tarafından öldürülmüştür. Babasının ölüm haberini aldığı anda eğlenceyle meşgul olan İmruülkays, intikam alana kadar bazı şeylerden vazgeçmeye yemin etmiştir. İntikam için Bekr ve Tağlib kabilelerinden yardım alarak Esedlileri yenmiştir.⁵⁰ Ancak bu zafer onu tatmin etmeyince, Sasani Kralı I. Hüsrev'in garantörlüğüne giren Beni Esed'e karşı Bizans İmparatoru Justinianos'tan yardım istemek için İstanbul'a gitmiştir.⁵¹ İmparatorun ilgilenmemesi üzerine eli boş dönen İmruülkays, yolda çiçek hastalığına yakalanarak hastalanmış ve yaklaşık 542 yılında ölmüştür.⁵²

İmruülkays'ın şiirleri, doğa betimlemeleri, aşk temaları ve kahramanlık hikâyeleri ile zenginleşmiştir. Şiirlerinde terk edilmiş diyarlar, deve ve at tasvirleri gibi unsurlar sıkça yer almaktadır.⁵³ Klasik kaside formunu ilk kez ortaya koyan şair olarak tanınması, onun edebi kariyerini daha da güçlendirmiştir.⁵⁴ Bu eser, hem içeriği hem de biçimi açısından dikkat çekici özellikler taşımaktadır. İmru'l-Kays, şiirde anlamı inceltme, kadınları ceylanlar, antiloplar ve yumurtalarla betimleme, atları kartallara ve değneklere benzetme, nesibi (lirik giriş bölümü) diğer kaside bölümlerinden ayırma, konuşma tarzını yakınlaştırma, kaçakları yakalama, istiare ve teşbihte başarılı olma gibi yeniliklere imza atmıştır.⁵⁵ Ayrıca, şiirlerinde hislerini dile getirdiği yerler ve sevgilisinin göç ettiği bölgelerdeki duygusal durumunu aktarması, sonraki şairler üzerinde derin bir etki bırakmıştır.⁵⁶

11. İmruülkays'ın Muallakası

İmruülkays'ın Muallakası, terk edilmiş diyarları zikrederek başlar. Ardından sevgilisi 'Uneyze'yi anlatır.⁵⁷ Bu, "nesib" olarak bilinen ve kasidelerin giriş bölümünü oluşturan romantik bir başlangıçtır. Nesib bölümü, genellikle şairin eski sevgilisinin hatıralarını canlandırdığı ve ayrılık acısını dile getirdiği kısımdır.⁵⁸ Şiir daha sonra

⁴⁸ Musa Yıldız, "Yedi Askı: Arap Edebiyatının Harikaları", *Ekev Akademi Dergisi* 8/21 (2004), 362.

⁴⁹ Ramazan Ömer, "Eski Arap Şiiri'nin Yapısında Dil ve Ahenk: İmru'l-Kays", *Şarkiyat Mecmuası* 25 (24 Eylül 2014), 30.

⁵⁰ Hasib, *İmruü'l-kays Kasîde-i Mu'allakası'nın Şerhi*, 19.

⁵¹ Suçin, *Yedi Askı Şiirleri (Muallakalar)*, 33.

⁵² Yıldız, "Yedi Askı", 2.

⁵³ Savran, "İmruülkays b. Hucr", 22/236.

⁵⁴ Şerafettin Yaltkaya - Ali Yılmaz, "' Arap Edebiyatı' Adlı Makalenin Sadeleştirilmesi", *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 11/2 (2007), 475.

⁵⁵ Yaltkaya - Yılmaz, "' Arap Edebiyatı' Adlı Makalenin Sadeleştirilmesi"; Ömer, "Eski Arap Şiiri'nin Yapısında Dil ve Ahenk: İmru'l-Kays", 182.

⁵⁶ Mehmet Yenice - İsmail Akcaoglu, "El-Meliku'd-Dillîl İmruülkays' ın Konstantiniye Yolunda Gönül Dünyasından Yansımalar", *Bozok Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 25/25 (2024), 150.

⁵⁷ Suçin, *Yedi Askı Şiirleri (Muallakalar)*, 7.

⁵⁸ *Yedi Askı*, 7.

doğa tasvirlerine geçer; uzun bacaklı⁵⁹, ince karınlı deve kuşuna benzettiği atının⁶⁰, vahşi hayvanlarla dolu yerleri nasıl geçtiğinden bahsetmektedir.⁶¹ Şiir, kaygılı bir gece⁶², tehlikeli yolculuk, at, av, bulut ve sel⁶³ tasvirleriyle tamamlanır. Şairin muallakası, diğer muallakalarla birlikte ve müstakil olarak birçok dile çevrilmiştir. ez-Zevzânî (ö. 1093)⁶⁴ tarafından tespit edilen şekliyle, aruzun Tavil bahriyle yazılmış olup 81 beyitten meydana gelmiştir.⁶⁵ ez-Zevzânî'nin tespit ettiği şekli, muallakanın en bilinen ve kabul gören versiyonudur.

İmrü'l-Kays'ın Muallakası, klasik Arap şiirinin en meşhur metinlerinden biri olarak yalnızca Arap dünyasında değil, Doğu ve Batı'da da derin izler bırakmıştır. Bu çeviriler, hem oryantalistlerin Arap edebiyatına duyduğu entelektüel ilgiyi hem de Muallaka'nın edebî değerini yansıtmaktadır. İngilizceye ilk çevirilerden biri F. E. Johnson tarafından *The Poem of Imru' al-Qais* adıyla yapılmış ve 1894'te Londra'da yayımlanmıştır.⁶⁶ Fransızca tercümeler arasında René Basset'in 1893 yılında yayımladığı *Les sept poèmes suspendus des anciens Arabes* adlı eseri öne çıkar.⁶⁷ Almanca tercüme gelince, Carl Brockelmann'ın *Geschichte der arabischen Litteratur* adlı eseri, sadece edebî değil, filolojik olarak da Muallaka'yı değerlendirmektedir.⁶⁸ Türkçede ise Ahmet Ateş'in "Muallakâtü's-seb'a: İmrü'l-Kays" başlıklı makalesi, bu şiirin hem dil hem de muhteva yönünden ayrıntılı bir tahlilini sunar.⁶⁹ Diğer yandan, A. J. Arberry'nin *Arabic Poetry: A Primer for Students* adlı eseriyle Charles Lyall'ın *Translations of Ancient Arabic Poetry* adlı çalışması da, İmrü'l-Kays'ın Muallakası'nı Batı'da tanıtan kaynaklardandır.⁷⁰ Bu tercümeler aracılığıyla İmrü'l-Kays'ın Muallakası, edebî bir köprü vazifesi görmüş; Arap şiirinin estetik, sembolik ve yapısal yönleri farklı dillere taşınarak daha geniş kültür havzalarında tanınma imkânı bulmuştur.

2. Metinlerarasılık Kavramı

Metinlerarasılık, edebî ve kültürel metin çözümlemelerinde, yalnızca içerik düzeyinde benzerlikleri değil; aynı zamanda tür, biçim, anlatı yapısı, edebî sanatların kullanımı, olay örgüsü, imge dünyası ve işlenen temaların ortaklığını da kapsayan çok yönlü bir yaklaşımdır. Bu kuramsal zemin, bir metni kendi başına izole bir yapı olarak

⁵⁹ bkzn. Suçin, *Yedi Askı Şiirleri (Muallakalar)*, 19"İki palmiye dalından tutunca sevgilinin Sokuldu bana, beli incecik etine dolgundu bacakları".

⁶⁰ bkzn. Suçin, *Yedi Askı Şiirleri (Muallakalar)*, 45"Ceylanın böğrüne sahiptir, deve kuşunun bacaklarına Kurt gibi atılır, yaklaşır arka ayakları ön ayaklarına tilki yavrusu gibi".

⁶¹ *Yedi Askı*, 31.

⁶² *Yedi Askı*, 37.

⁶³ bkzn. Suçin, *Yedi Askı Şiirleri (Muallakalar)*, 45"Vurkaç taktikleri, ileri geri manevralarıyla Sel sularının yukarıdan bıraktığı sert bir kayadır o".

⁶⁴ Ebû Abdullâh Huseyn b. Aḥmed b. ez-Zevzenî, *Şerḥu Mu'allakâti's-Seb'a* (Beyrut: Dârü'l-Erkâm, 1423/2002), 5.

⁶⁵ *Yedi Askı*, 31.

⁶⁶ F. E. Johnson, *The Poem of Imru' al-Qais* (London: Luzac & Co., 1894).

⁶⁷ René Basset, *Les sept poèmes suspendus des anciens Arabes* (Paris: Ernest Leroux, 1893).

⁶⁸ Carl Brockelmann, *Geschichte der arabischen Litteratur* (Leiden: Brill, 1898).

⁶⁹ Ahmet Ateş, "Muallakâtü's-seb'a: İmrü'l-Kays", *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi* 2 (1951), 235-270.

⁷⁰ Charles Lyall, *Translations of Ancient Arabic Poetry* (London: Williams and Norgate, 1885).

değil; tarihsel, kültürel ve estetik bağlamlarda şekillenmiş, başka metinlerle sürekli etkileşim hâlinde olan bir anlam örgüsü olarak değerlendirmeye imkân tanır.

Metinlerarasılık, bir metnin anlamının başka metinlerle olan ilişkileri aracılığıyla şekillendiği bir kavramdır.⁷¹ Bu terim, özellikle postmodern edebiyat ve eleştiri alanında önemli bir yer tutar. Metinlerarasılık, bir metnin başka metinlerden alıntılar yapması, onlara göndermelerde bulunması veya onları yeniden yorumlaması yoluyla ortaya çıkar.⁷²

Bir metnin, kendinden önceki ya da çağdaşı olan bir başka metne benzer türsel yapılarla yaklaşması; meselâ mesnevi formundaki anlatının yeniden diriltilmesi, yahut kaside düzeninin çağdaş şiirde yeniden yorumlanması, metinlerarasılığın biçimsel düzeydeki yansımalarındandır. Bunun yanında teşbih, mecaz, telmih gibi sanatların benzer şekilde ve benzer bağlamlarda kullanılması; imgelerin –örneğin gül-bülbül, gece-aydınlık yahut çöl-hakikat gibi sembollerin– farklı metinlerde birbirini çağrıştıracak tarzda yer alması da bu yaklaşımın kapsamı dâhilindedir. Yine, olaylar ve tarihsel bağlamlar üzerinden kurulan örtük yahut açık referanslar, metinler arasındaki ilişki ağını derinleştirir. Aşağıda daha tafsilatlı şekilde izah edildiği üzere, bu tür etkileşimler hem metnin anlam evrenini zenginleştirir hem de okuyucunun metni daha derinlikli şekilde kavramasını sağlar.⁷³ Bu bağlamda yazar, metin ve okur arasındaki etkileşimleri anlamak için kritik bir bağ kurma görevini üstlenir.⁷⁴

Julia Kristeva (ö. 2023) tarafından 1960'larda geliştirilen bu kuram, edebi eserlerin birbirleriyle nasıl etkileşimde bulunduğunu ve bu etkileşimlerin anlam üretimindeki rolünü araştırmaktadır.⁷⁵

Metinlerarasılık, bir metnin başka metinlerle olan ilişkisini ifade ederken, bu ilişkilerin çeşitliliğine de dikkat çekilir.⁷⁶ Bir metin, başka bir metinden alıntılar

⁷¹ Ferhat Korkmaz, "Metinlerarası İlişkilerin Klasik Retorikteki Kökeni Üzerine Bir Araştırma", *Hikmet-Akademik edebiyat dergisi*, (2017), 90.

⁷² Murat Gür - Günil Özlem Ayaydın Cebe, *Metinlerarası ilişkilerle çok sesli bir Peyami Safa romanı: Yalnız* (Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Master's Thesis, 2013), 30; Iqra Mazhar - Rana Abdul Munim, "4. Analyzing intertextuality in coetzee's disrace: a postmodern critique", (2022), 27; Ayenew Guadu, "Intertextuality as an Inherent Tool for the Composition and Interpretation of Texts: A Theoretical Reappraisal", *International Journal of Literature and Arts*, (2023), 11.

⁷³ Kubilay Aktulum, "Metinlerarasılık görüngüsünde gerçeklik ya da metnin göndergeselliği", *Bilig* 85 (2018), 235 "Metinlerarasılık, klasik belâgat ilminin iktibas, telmih, irâd-ı mesel ve tazmîn gibi öne sürdüğü edebî kavramlarla ifade edilmektedir."

⁷⁴ Korkmaz, "Metinlerarası İlişkilerin Klasik Retorikteki Kökeni Üzerine Bir Araştırma", 2017, 72-73.

⁷⁵ bkznz. Aktulum, "Metinlerarasılık görüngüsünde gerçeklik ya da metnin göndergeselliği", 10 Roland Barthes, *Système de la Mode* eserini 1967'de, metinlerarasılık kavramı henüz tam olarak teorileştirilmeden önce yazmıştır. Bu nedenle, çalışmasında modanın göndergesel boyutuna sadece kısaca değinmiştir. Julia Kristeva, Mihail Bahtin'in söyleşimcilik kuramından esinlenerek metinlerarası yaklaşımı geliştirmiştir. Metinlerarası yaklaşım, sanatın farklı biçimlerinde kullanılan ve göstergebilimsel sorgulamaların parçası olan bir çözümleme biçimidir. Ayrıca, bu yaklaşım, ele alınan sanatsal türün yazınsallığının bir ölçütü olarak da kabul edilmektedir. Metinlerarası yaklaşım sayesinde, metinlerin birbirleriyle olan ilişkileri ve anlam katmanları daha derinlemesine incelenebilmektedir.

⁷⁶ Kubilay Aktulum, "Metinlerarasılık ve Evrim", *Yeni Türk Edebiyatı Araştırmaları* 20/20 (2018), 19.

yapabilir, ona göndermeler bulunabilir veya onun yapısal unsurlarını kullanabilir. Bu durum, okuyucunun metni anlamlandırma sürecinde önemli bir rol oynar.⁷⁷

Metinlerarasılık kavramının, tarihsel olarak çok daha eski dönemlere kadar uzandığı düşünülmektedir. Hatta rus biçimcilerinin ve Mikhail Bakhtin (ö. 1975) 'in çalışmaları, metinlerarası ilişkilerin temellerini attığı ifade edilmektedir.⁷⁸ Bakhtin metinlerin yalnızca kendi içlerinde değil, aynı zamanda diğer metinlerle de ilişkili olduğunu savunmuştur. Kristeva'nın kuramı ise bu düşünceleri sistematik hale getirerek, metinler arasındaki alışverişin anlam oluşturmadaki önemini vurgulamıştır.⁷⁹

Kristeva, metinlerarasılık kavramını "her metin alıntılardan oluşan bir mozaiktir" şeklinde tanımlamıştır.⁸⁰ Bu anlayışa göre her metin kendisinden önceki birçok farklı metinden parçalar içerir ve bu parçaların değişik biçimlerde bir araya gelmesiyle yeni anlamlar üretir. Kristeva'nın yaklaşımında metinlerarasılık işlemi yalnızca alıntı yapmaktan ibaret değildir; aynı zamanda bir yer veya bağlam değiştirme işlemidir. Metinlerarasılık bağlamında önemli olan bir metni anlamlandırmak için bu mozağin parçalarına ulaşmaktır.⁸¹ Bu süreçte alıntılanan unsurların yeni metinde mutlaka anlamlı bir bütünlük oluşturması gerekmez; derin veya yüzeysel olarak ironik bir şekilde taklit edilebilir. Bakhtin'in söylem kuramından farklı olarak Kristeva metni yalnızca bir dil olgusu çerçevesinde ele alır ve insan izlerini siler.⁸² Bakhtin için söylem yarı yarıya başkasının söylemidir. Ona göre bu söylemler diyalojik olarak bir metin içinde bulunurlar. Ancak Kristeva'nın yaklaşımında metinlerarası ilişkiler daha geniş bir çerçevede ele alınır.⁸³

Metinlerarasılık metinlerde şu şekillerde görülebilir:

a) Alıntı Yapma: Bir yazarın başka bir yazarın sözlerini veya fikirlerini kendi eserinde kullanmasıdır.⁸⁴

⁷⁷ ÖZAY Yeliz, "Metinlerarası İlişkilerde Sözlü Yapıtların ve Sanatçıların Konumu Üzerine" (Erişim 15 Ocak 2025), 4; Korkmaz, "Metinlerarası İlişkilerin Klasik Retorikteki Kökeni Üzerine Bir Araştırma", 5.

⁷⁸ Kate Atkinson'ın - Romanında Kimlik, "Metinlerarasılık", *Uluslararası Hakemli Dergi/International Peer-Reviewed Journal*, (ts.), 94,65.

⁷⁹ Emine Şimşek - Günil Özlem Ayaydın Cebe, *Kırmızı Saçlı Kadın'da metinlerarasılık ve psikanalitikeleştiri açısından Orhan Pamuk'un romancılığı* (Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Master's Thesis, 2020), 21; Aktulum, "Metinlerarasılık ve Evrim", 9.

⁸⁰ Aktulum, "Metinlerarasılık ve Evrim", 18; A. Tomilina - Volodymyr Kornienko, "1. The problem of the post-structuralist approach for intertextual analysis of text", (2023), 41; Elena Dolzhich - Svetlana Dmitrichenkova, "2. Intertextuality as a tool for creating academic texts", 2023, 528.

⁸¹ Julia Kristeva, *Word, Dialogue, and Novel', Desire in Language: A Semiotic Approach to Literature and Art* (New York: Leon S. Roudiez Columbia UP, 1980), 66; Feyza Bulut, "Metinlerarasılık kavramının Kuramsal Çerçevesi", *Edebi Eleştiri Dergisi* 2/1 (2018), 11.

⁸² Aktulum, "Metinlerarasılık görüngüsünde gerçeklik ya da metnin göndergeselliği", 7; Betül ÖZCAN DOST - Tuğçe Elif Taşdan, "International Journal of Languages' Education and Teaching Volume 5, Issue" (Erişim 16 Ocak 2025), 3; Eren Rızvanoğlu, "Söyleşimcilik, Metinlerarasılık: Bakhtin, Kristeva, Barthes" (Erişim 15 Ocak 2025), 18.

⁸³ Ahmet Gunes, "Çağdaş bir çözümleme yöntemi: Göstergebilim", *Humanities Sciences* 7/2 (2012), 6.

⁸⁴ Mohamadou Aboubacar Maiga, "Batı Afrika Arap şiirlerinde kullanılan iktibâs ve telmih sanatlarını dinî metinlerarasılık bağlamında okumak", *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 27/1 (2022), 74 Metinlerarasılık tekrarlama ve özümseme

- b) Gönderme: Bir yazarın başka bir yazara veya esere atıfta bulunmasıdır.⁸⁵
- c) Öykünme: Bir eserin başka bir eserden esinlenerek yazılmasıdır.⁸⁶
- d) Gülünç Dönüştürme (Alaya Alma): Bir eserin alaycı bir üslupla yeniden yazılmasıdır.⁸⁷

Metinlerarasılık, edebi eserler ve diğer metinler arasındaki ilişkileri, etkileşimleri ve referansları inceleyen bir kavramdır. Bu terim, özellikle postmodern edebiyat teorileri çerçevesinde önemli bir yer tutmakta olup, metinlerin birbirleriyle olan bağlantılarını ve bu bağlantıların okuyucu üzerindeki etkilerini anlamaya yönelik bir çerçeve sunar. Metinlerarasılık, bir metnin yalnızca kendi bağlamı içinde değil, aynı zamanda diğer metinlerle olan ilişkileri içinde de anlam kazanabileceğini öne sürer. Bu bağlamda, metinlerarasılık, edebi eleştiri, kültürel çalışmalar ve dilbilim gibi çeşitli disiplinlerde önemli bir araştırma alanı haline gelmiştir. Eserler arasındaki alıntı, referans ve benzerlikler, yazarın niyetini, okuyucu deneyimini ve kültürel bağlamı derinlemesine anlamak için kritik bir öneme sahiptir. Bu çerçeve, metinlerarasılığın sadece edebi eserlerle sınırlı kalmayıp, aynı zamanda toplumsal ve tarihsel bağlamlarda da nasıl işlediğini incelemeyi amaçlar.

Cahiliye dönemi sözlü Arap edebiyatının karakteristik özelliklerinden biri olan parçalı anlatım ve çok seslilik, metinlerarası ilişkilerin yoğunlaşmasına yol açmıştır. Şairler şiirlerini oluştururken önceki şiirlerden yararlanmakta ve bu şiirlerle diyalog kurmaktadır. Bu bağlamda, cahiliye dönemi şairlerinin şiirlerinde sıkça görülen hiciv ve alaya alma gibi unsurlar da metinlerarasılıkla ilişkilidir. Bu unsurlarda genellikle Arap belâgatındaki iktibas ve telmih gibi edebî sanatlarla metinlerarası ilişkiler kurulmaktadır. Örneğin, bir şairin kendi şiirinde başka bir şiiri alaycı bir şekilde yeniden yorumlaması, hem o esere hem de kendi eserine yeni anlam katmaktadır.

Bu dönemde şiirler, sözlü olarak aktarıldığı için dinleyiciler önemli bir role sahipti. Şairler, şiirlerini okurken dinleyicilerin tepkilerini göz önünde bulundurarak, onların kültürel birikimlerine ve beklentilerine uygun bir şekilde eserlerini sunarlardı. Şiirler, nesilden nesile aktarılırken dinleyicilerin hafızasında şekillenir ve bu da metinlerarası ilişkilerin doğal bir sonucu olarak ortaya çıkardı. Şairlerin çoğu zaman panayırılarda okuduğu şiirlerde çöl, deve, at, kadın güzelliği gibi ortak imgeleri kendi deneyimleri ve bakış açılarıyla yeniden yorumlanmıştır. Sözlü şiirler, dinleyicilerin hafızasında şekillenen ve aktarılan anlam bütünlüğüyle

mekanizmaları Metinlerarasılık dönüştürme mekanizması olarak iktibas ve telmih ile ilişkilendirilmektedir. ; Kubilay Aktulum, "Metinsel türsellik ve moda metinlerarasılık-giysilerarasılık-üstgiysisellik", *Yeni Türk Edebiyatı Araştırmaları* 21/21 (2019), 10; Hanife ALINCA, "Metinlerarasılık: Tanim, Köken ve Kavramın Gelişim Süreci", *Socrates Journal of Interdisciplinary Social Studies* 10/37 (2024), 10.

⁸⁵ Kubilay Aktulum, *Metinlerarası İlişkiler* (İstanbul: Öteki Yayınevi, 1999), 93; Gülşen Torusdağ - İlker Aydın, *Metindilbilim ve örnek metin çözümlemeleri* (Pegem Akademi, 2017), 18. Torusdağ ve Aydın'a göre; "her yazar kendi ürettiği eserler üzerine, daha önceki incelediği ve araştırdığı eserden bir bilgi aktarımı yapar. Böylece her metin kendi içinde başka metinlerden izler taşır, dolayısıyla hiçbir metin başka bir metinden soyutlanmış, tamamen farklı ve özgün değildir."

⁸⁶ Nina Janich, *Textlinguistik: 15 einföhrungen* (Narr Francke Attempto Verlag, 2008), 177; Kubilay Aktulum, *Metinlerarası İlişkiler*, 88.

⁸⁷ Kubilay Aktulum, *Metinlerarası İlişkiler*, 84.

birer metin olarak kabul edilebilir. Bu bakımdan, sözlü kültürdeki şiirlerin metinlerarası ilişkiler çerçevesinde incelenmesi mümkündür.

2.1. Klasik Belâgat Geleneğinde Metinlerarasılığın İzleri

Modern edebiyat kuramlarının en dikkat çekici kavramlarından biri olan metinlerarasılık, her ne kadar 20. yüzyılın ikinci yarısında ortaya atılmışsa da bu kavramın temellerine klasik Arap ve Osmanlı belâgat geleneğinde rastlamak mümkündür. Özellikle Hatîb el-Kazvînî (ö. 1338)'nin el-İdâh ve Telhîsü'l-Miftâh adlı eserlerinde detaylandırılan belâgat unsurlarının, Gerard Genette gibi kuramcıların ileri sürdüğü metinlerarası ilişki türleriyle büyük ölçüde örtüştüğü görülmektedir.⁸⁸

2.1.1. Açık Atıf ve Göndermeler: İktibas, Tazmîn, Telmîh

Klasik edebiyat geleneğimizde, başka bir metinden unsur alma veya ona gönderme yapma biçimlerinin çeşitli sanatlar yoluyla ifade bulduğu açıktır. Bu bağlamda ilk örnek, Kur'ân âyetleri veya hadislerin bir kısmının edebî metne dâhil edilmesiyle oluşan iktibas sanatıdır.⁸⁹ Kur'ân âyetlerinin veya kadîm sözlerin şiire dahil edilmesiyle ortaya çıkar. Her ne kadar Câhiliye döneminde doğrudan Kur'ân'a iktibas mümkün olmasa da, İmru'ülkays'ın şiirinde atasözü ve kadim deyimlerden yapılan iktibaslara rastlanır. Meselâ, "تُضِيءُ الظَّلَامَ بِالْعِشَاءِ كَأَنَّهَا مَنَارَةٌ مُنْسَى رَاهِبٍ مُتَبَتِّلٍ"⁹⁰ "(O), akşam vaktinde karanlığı nûr ile doldurur; sanki o, gecenin koynunda ibâdetle meşgûl bir râhibin kandilidir." mısrai, halk arasında meşhur olan "كَأَنَّهَا سِرَاجٌ فِي ظِلْمَةٍ" atasözünü çağırıştır. Bu bağlamda, halk dilinden şiire taşınan sözler, sözlü kültürle yazılı şiir arasında bir metinlerarası bağlantı doğurmaktadır.³

Tazmîn ise başka bir şaire ait beyit veya mısraların, kendi şiirine dâhil edilmesiyle oluşur. Bu, kaynak metne açık bir gönderme içerdiği için doğrudan metinlerarası bir yapı arz eder. Meselâ Nedîm'in bir gazelinde Hafız-ı Şîrâzî'den alınan bir beytin tazmîn yoluyla işlendiği görülmektedir.⁴ İslam sonrası dönemde daha açık şekilde karşımıza çıkmakla birlikte, Câhiliye şairlerinin birbirlerinin kafiye örgülerini, mazmunlarını ve imajlarını alarak şiirlerine taşıması şeklinde izlenebilir. Özellikle Tarafe b. el-'Abd'in, İmru'u'l-Kays'ın sevgili tasvirlerine nazire mahiyetinde verdiği cevaplarda, hem yapı hem tema itibarıyla örtüşmeler vardır ki bu da tazmîn'in ilk nüvelerine işaret etmektedir.

Telmîh ise daha dolaylı bir teknik olup, okuyucunun ön bilgisine güvenerek tarihî, dinî veya edebî bir olaya kısa bir atıfla gönderme yapar.⁹¹ İmru'ülkays'ın muallakasında geçen aşağıdaki beyitte, ayrılık temasını işlenirken, kabileler arası sürgün hikâyelerine telmîhte bulunulur. Bu, hem kolektif hafızayı harekete geçirmiş hem de metne derinlik katmıştır.

"كَأَنِّي غَدَاةَ الْبَيْنِ يَوْمَ تَحْمَلُوا - لَدَى سَمَرَاتِ الْحَيِّ نَاقِفٌ حَنْبَلٍ"⁹²

⁸⁸ Ferhat Korkmaz, "Metinlerarası İlişkilerin Klasik Retorikteki Kökeni Üzerine Bir Araştırma", *Hikmet-Akademik Edebiyat Dergisi* 3 (2017), 72.

⁸⁹ Hatîb Kazvînî, *el-İdah fî Ulumil Belağa*, 1985, 194-197.

⁹⁰ İmru'u'l-Kays b. Hucr b. el-Hâriş el-Kindî İmru'u'l-Kays, *Dîvânu İmri'i'l-Kays*, thk. 'Abdurrahmân el-Muşâtâvî (Beyrut: y.y., 1425/2004), 46.

⁹¹ Berat Açıl, "Telmih'e Telmih: Klasik Türk Edebiyatında Geleneğin İnşası", *Erdem* 67 (01 Aralık 2014), 11.

⁹² İmru'u'l-Kays, *Dîvânu İmri'i'l-Kays*, 23.

“Sanki ben, ayrılık sabahı — onların göçüp gittiği o gün — kabilenin samura ağaçları yanında, su kırbasını çözen bir köle gibiyim; ne yapacağını bilemeyen, mahzun, elinden tutanı olmayan.”

2.1.2. Türev İlişkileri: Nazîre, Nakîze, Biçemsel Dönüşüm

Modern metinlerarasılık kuramında “hipertextualite” yahut “türev ilişkiler” başlığı altında ele alınan yapıların, klasik edebî gelenekteki karşılıkları oldukça nettir. Bunların başında nazîre gelir ki, belirli bir şiirin vezin, kafiye ve anlam yapısını örnek alarak yeni bir şiir yazma sanatıdır.⁹³ Örneğin Zâtî’nin Bâkî’ye yazdığı nazîre, anlam bakımından benzerliği korurken yapısal açıdan da bire bir örtüşme sergilemektedir.⁹⁴ Nazîre, özellikle Câhiliye sonrası dönemde sistemleşmişse de İmruülkays’ın muallakası sonrasında gelen şairler için bir nazîre kaynağı olmuştur. Onun at tasvirine benzer biçimde “⁹⁵بِمُنْجَرِدٍ قَيْدِ الْأَوَائِدِ هَيْكِلِ” diyerek birçok benzer imajlarla nazîre yazılmıştır.⁹⁶ Böylece, metin yalnızca tekrar edilmez, yeni anlam katmanlarıyla yeniden inşa edilmiştir.

Nakîze ise özellikle muhalefet, hiciv ve ironi amacı güden bir nazîre türüdür. Nakîze, bir şiirin anlamını tersine çevirerek aynı vezin ve kafiye yazılan, karşıt bir manaya sahip şiirdir. Bu yönüyle klasik edebiyatta “nazîre”nin ironik, hicivsel bir versiyonu olarak kabul edilebilir.⁹⁷ Nakîze, genellikle parodiye yakın bir üslupla, mevcut şiirin karşıt anlamda yeniden inşasıdır. Ebu Mihcen es-Sekafî (ö.650), İmruülkays’ın kadın ve içki merkezli beyitlerini ahlaki yönden eleştirerek tersinden yazdığı şiirlerde bu tür bir metinlerarasılığa başvurmuştur.⁹⁸

Nazm ve nesr arasında geçişler, yani mensur bir anlatının nazma çevrilmesi yahut şiirin mensurlaştırılması, Kazvînî’nin akd ve hall başlıklarında işlediği türden türev ilişkilerdir. Mu‘allaqât şairlerinin şiirleri, İslam sonrası tefsirî, edebî nesirlerde sıkça çözümlemeyden geçirilmiş, nesre aktarılmış ve böylelikle biçimsel dönüşüme uğramıştır.⁹⁹

2.1.3. Sirkat ve İntihal

Metinlerarasılık yalnızca estetik bir süreç değil, aynı zamanda etik bir sorun alanıdır. Bu bağlamda klasik metinlerde, başka metinlerden izinsiz ve atıfsız alıntı yapılması, sirkat (aşırma) ya da intihal olarak adlandırılmış ve çoğunlukla ahlâkî bir zaaf olarak değerlendirilmiştir.¹⁰⁰ Nitekim İmruülkays’a atfedilen bazı beyitlerin, daha erken şairlerden iktibasla alındığı iddiaları mevcuttur. Bazı nüsakalarda yer alan ek beyitlerin İyâzî gibi râvîler tarafından eklendiği rivayet edilir. Bu, şiirde aidiyetin

⁹³ Mustafa İsen, “Nazîre”, *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi* (İstanbul: Dergâh Yayınları, 1992), 6/408.

⁹⁴ Serpil Akgül, *16. yüzyıldaki bazı divan şairlerinin Türkçe divanlarında gül: Bâkî, Fuzûlî, Hayâlî bey, Muhibbî, Nevî, Taşlıcalı Yahyâ, Usûlî, Zâtî* (Sosyal Bilimler Enstitüsü, Master’s Thesis, 2013), 342.

⁹⁵ İmru’u’l-Kays, *Dîvânu İmri’i’l-Kays*, 16.

⁹⁶ Huzeylî Şairler, *Dîvânu’l-Huzeliyyîn*, ed. Muhammed Mahmûd eş-Şankîtî, çev. Nehbe el-Ulemâ Merkezi’nin katkısıyla Hazırlayan: Nussahlar Derneği Ekibi (Kahire, Mısır: ed-Dârü’l-Kavmiyye li’t-Tıbbâ’a ve’n-Neşr, 1965), 112.

⁹⁷ Hüseyin Okuyucu, “Nazire ve Nakîze”, *Millî Kültür* 68 (1989), 23.

⁹⁸ Mahmûd Fâhûrî, *Ebû Mihcen es-Sekafî: Hayâtuhû ve-Şiruhû* (Halep: Câmî‘at Haleb, Külliyyat al-Âdâb wa-al-‘Ulûm al-İnsânîya, 1982), 42.

⁹⁹ Kazvînî, *el-İdah fi Ulumil Belağa*, 123-128.

¹⁰⁰ el-Cürcânî, *el-Vesîta*, ed. M. Zeyneb el-Bahtî (Beyrut: Dâru’l-Kitâb el-Arabî, 1983), 239.

muğlaklığına işaret etmekte ve klasik dönemde intihal tartışmalarının ne denli erken başladığını göstermektedir.¹⁰¹ Bu tür eleştiriler, metinlerarasılığın yalnızca sanatsal değil, aynı zamanda sorumluluk içeren bir uygulama olduğunu ortaya koymaktadır.

Metinlerarasılık kavramının klasik belâgat geleneğinde doğrudan karşılıkları olmasa da, onun teorik temelleriyle birebir örtüşen uygulamaların mevcut olduğu söylenebilir. Gerek açık atıf ve göndermeler, gerek türev ilişkiler ve etik tartışmalar, klasik metin işleme biçimlerinin modern kavramlarla yeniden okunabileceğini göstermektedir. Bu çerçevede, metinlerarasılık, sadece Batı menşeli bir kuram değil, aynı zamanda kadim İslâmî ilimlerin içinde kök salmış bir anlayışın modern dildeki izdüşümüdür.

3. İmru'ülkays'ın Muallakasında Metinlerarasılık

Metinlerarasılık kuramı, ortak imgelerin yeniden yorumlanmasını önemli bir kavram olarak ele alır. Her metin, kendinden önceki metinlerle diyalog halindedir. Bu diyalog, ortak imgelerin farklı bağlamlarda yeniden ele alınmasıyla ortaya çıkar. Şairler, ortak imgeleri (örneğin, çöl, deve, at, kadın güzelliği) kendi özgün deneyimleri ve bakış açılarıyla yeniden yorumlayarak metinlerine derinlik ve özgünlük katarlar. Bu yeniden yorumlama, metnin anlamını zenginleştirir ve okuyucunun metinle aktif bir etkileşim kurmasını sağlar. Metinlerarası göndermeler, metnin sadece yüzeysel anlamıyla değil, aynı zamanda kültürel ve edebi arka planıyla da değerlendirilmesini sağlamaktadır. Anırtırma (telmih) yoluyla yapılan göndermeler, okuyucunun metni kendi bilgi birikimi ve kültürel hafızasıyla ilişkilendirmesine olanak tanımaktadır.¹⁰²

Makalemizin bu bölümünde yorumlanan ortak imgelerden en önemlilerine değinilmiştir.

3.1. Mekân ve Terkedilmişlik İmgeleri

"طلل" (talel) motifi, terk edilmiş yurt kalıntıları ve geçmişe duyulan özlemi ifade eder. Bu motif, Cahiliye şiirinin temel özelliklerindendir.

İmru'ülkays'ın muallakasında talal motifi şu şekilde geçmektedir:

قَفَا نَبْكَ مِنْ ذِكْرِي حَبِيبٍ وَمَنْزِلٍ ... بِسَقْطِ اللَّوَى بَيْنَ الدَّخُولِ فَحَوْلٍ¹⁰³

"Durun da gözyaşı dökelim sevgilinin hatırasına, Dahûl ile Havmel arasındaki kıvrımlı kumullarda"

Bu beyit, sevgilinin hatırasıyla özdeşleşen mekânların terk edilmişliğini ve şairin bu mekânlara duyduğu özlemi ifade etmektedir.

بَعَرَ الْأَرَامَ فِي عَرَصَاتِهَا ... وَقَفَّيَعَانَهَا كَأَنَّهُ حَبٌّ فَلُفْلُ¹⁰⁴

"Yarin yaşadığı yerlerde şimdi, geyik tersleri var karabiber taneleri gibi" Bu dize, mekânın terk edilmişliğine dair detaylı bir betimleme sunar, aynı zamanda sevgilinin izlerinin doğada nasıl kaldığına dair çarpıcı bir örnek sunar.

¹⁰¹ Ebû Bekr 'Abdülkâhir b. 'Abdirrahmân el-Cürcânî, *Delâilü'l-i'câz fî ilmi'l-me'ânî*, thk. Ebû Fehr Maḥmûd Muḥammed Şâkir (Kahire -'İdde: Maṭba'atu Medenî-Dâru'l-Medenî, 1992), 3/53-54.

¹⁰² Kubilay Aktulum, *Metinlerarası İlişkiler*, 25-27.

¹⁰³ İmru'u'l-Kays, *Dîvânu İmri'i'l-Kays*, 14.

¹⁰⁴ İmru'u'l-Kays, *Dîvânu İmri'i'l-Kays*, 22.

Lebid b. Rabia (ö. 661)'nın muallakasında bu durum şu şekilde ifade edilmiştir

عَفَّتِ الدِّيَارُ مَحَلُّهَا فَمَقَامُهَا ... بَيْنِي تَأَبَّدَ غَوْلُهَا فَرَجَامُهَا¹⁰⁵

"Ne evlerden eser kalmış ne otağlardan şimdi Mina' da... Gavl platosu ve Ricam tepeleri ıpsız ve تنها" Lebid, terk edilmiş mekânların ıssızlığını ve sessizliğini vurgular. İmruülkays 'da olduğu gibi burada da mekânlar, geçmişin birer izi olarak karşımıza çıkar.

عَرِيَتْ وَكَانَ بِهَا الْجَمِيعُ فَأَبْكُرُوا ... مِنْهَا وَغُودَرَ نُؤْيُهَا وَتَمَامُهَا¹⁰⁶

"Sahipsiz kaldı otağların su hendekleriyle serinlik veren çalılıkları"

Bu dize, terkedilmiş yerlerin yalnızlığını ve bakımsızlığını ön plana çıkarır. Lebid, bu terkedilmiş yerlerin önceki canlılığını ve şimdiki durumunu karşılaştırır.

İmruülkays ve Lebid, terk edilmiş mekânları ortak bir tema olarak kullanır. Her iki şair de mekânları, geçmişe duyulan özlem, yalnızlık ve kayıp duygularını ifade etmek için bir araç olarak görürler. İmruülkays mekânları daha çok sevgiliyle ilişkilendirirken, Lebid daha genel bir terkedilmişlik duygusu sunar.

İmruülkays ve Lebid'in "talal" motifi kullanımları, ortak bir temayı farklı şekillerde yorumladıklarını gösterir. İmruülkays, sevgiliye duyduğu özlemi mekânlar üzerinden kişiselleştirirken, Lebid, terk edilmişliğin genel hissiyatını yansıtır. Her iki şair de mekânları geçmişe duyulan özlemi ifade etmek için kullanmaktadır.

3.2. At ve Deve İmgeleri

İmruülkays'ın muallakasında bu imgeler şu şekilde geçmektedir:

وَقَدْ أَغْتَدِي وَالطَّيْرُ فِي وَكُنَاتِهَا ... بِمُنْجَرِدٍ قَيْدِ الْأَوَابِدِ هَيْكَلِ¹⁰⁷

"Sabah erkenden çıkarım kuşlar yuvalarındayken daha

Vahşi hayvanlara aman vermeyen iri gövdeli tüysüz atımla"

İmruülkays, atın gücünü ve hızını vurgular. At, şairin kahramanlık ve özgürlük arayışının bir sembolüdür.

لَهُ أَيْطَلًا ظَنِّي وَسَاقًا نَعَامَةً ... وَإِرْحَاءُ سِرْحَانَ وَتَقْرِيبُ تَنْقُلِ¹⁰⁸

"Ceylanın böğrüne sahiptir, deve kuşunun bacaklarına / Kurt gibi atılır, yaklaşır arka ayakları ön ayaklarına"

Bu beyit, atın fiziksel özelliklerini ve çevikliğini vurgulayan detaylı bir betimleme içermektedir. Bu tür betimlemeler cahiliye şiirinde sıklıkla kullanılmaktadır.

¹⁰⁵ Ebû 'Aķıl Lebîd b. Rebî'a b. Mâlik el-Âmirî Lebîd b. Rabî'a, *Dîvânu Lebîd b. Rebî'a el-Âmirî*, thk. Hamedû Tammâs (b.y.: y.y., 1425/2004), 107.

¹⁰⁶ Lebîd b. Rabî'a, *Dîvânu Lebîd b. Rebî'a el-Âmirî*, 108.

¹⁰⁷ İmru'u'l-Kays, *Dîvânu İmri'i'l-Kays*, 16.

¹⁰⁸ İmru'u'l-Kays, *Dîvânu İmri'i'l-Kays*, 58.

Tarafe b. el-Abd (ö. 564) 'ın muallakasında ise şu şekilde geçer:

وَإِنِّي لَأَمُضِي الْهَمَّ عِنْدَ احْتِضَارِهِ ... بِعَوْجَاءٍ مِزْقَالٍ تَرُوحُ وَتَغْتَدِي¹⁰⁹

"Ve ben efkârlarınca efkâr dağıtırım rahvan diş devemle / Ki bilmez sabah akşam yorulmak nedir o"

Tarafe, devesinin dayanıklılığını ve hızını İmru'ülkays'a benzer şekilde över. Deve, iki şairin de yolculuklarında ona eşlik eden sadık bir yol arkadaşıdır.

وَإِنْ شِئْتُ لَمْ تُزِقْلْ وَإِنْ شِئْتُ أَرْقَلْتُ ... مَخَافَةَ مَلُوءِي مِنَ الْقَدِّ مُحْصَدٍ¹¹⁰

"İstersem rahvan koşar, istemezsem koşmaz / Korkutur sert burulmuş deri kırbacını onu."

Bu beyit, devenin itaatini ve şairin ona olan hâkimiyetini İmru'ülkays'a benzer şekilde göstermektedir.

İmru'ülkays ve Tarafe, ortak imgeler olan at ve deveyi farklı bağlamlarda yeniden yorumlar. Baktin'in diyalojik yaklaşımına göre, bu farklı yorumlar metinlerarası bir konuşma yaratır.¹¹¹ İmru'ülkays atı kahramanlık sembolü olarak görürken, Tarafe deveyi dayanıklılık imgesiyle sunar. Her iki şair de hayvanları, kendi özgün üsluplarıyla betimler. Bu durum, ortak imgelerin şairlerin bireysel ifade araçlarına dönüşmesine örnektir.

3.3. Sevgili İmgeleri

İmru'ülkays muallakasında sevgili imgesini şu şekilde kullanmıştır:

وَجِدِ كَجِدِ الرَّئِمِ لَيْسَ بِفَاحِشٍ ... إِذَا هِيَ نَصَبَتْ وَلَا بِمُعْطَلٍ¹¹²

"Bir boyun ki sanırsın beyaz bir ceylanın boynu / Uzatınca biçimli durur ve tamamlar gerdanı"

Bu beyitte, sevgilinin güzelliğini ve zarafetini vurgular, aynı zamanda doğadan alınan bir teşbihle sevgilinin güzelliği pekiştirilmiştir.

وَتُضْجِي فَتِيْتُ الْمِسْكِ فَوْقَ فَرَاشِهَا ... نَوْمُ الضَّحَى لَمْ تَنْتَطِقْ عَنْ تَفْضُلٍ¹¹³

"Uyur kuşluğa kadar misk kokuları içinde / Uyanınca önlük kuşanıp iş yapacak değil ya"

Tarafe b. el-Abd ise şu şekilde kullanmıştır:

وَفِي الْحَيِّ أَحْوَى يَنْفُضُ الْمَرَدَ شَادِنٌ ... مُظَاهِرُ سِمْطِي لَوْلُو وَزَيْرِجِدٍ¹¹⁴

"Misvak ağacını silkeliyor gerdanında dizi dizi inciler ve zebercetler / Kabilenin yuvadan yeni uçmuş mor dudaklı ceylanı"

¹⁰⁹ Ebû 'Amr Tarafe b. el-'Abd bel-Bekrî Tarafe b. el-'Abd, *Dîvânu Tarafe b. el-'Abd*, ed. thk. Mehdî Muhammed Nâsiruddîn (b.y.: Dâru'l-Kutubi'l-'İlmiyye, 2002), 20.

¹¹⁰ Tarafe b. el-'Abd, *Dîvânu Tarafe b. el-'Abd*, 23.

¹¹¹ Kubilay Aktulum, *Metinlerarası İlişkiler*, 237.

¹¹² İmru'u'l-Kays, *Dîvânu İmri'i'l-Kays*, 43.

¹¹³ İmru'u'l-Kays, *Dîvânu İmri'i'l-Kays*, 44.

¹¹⁴ Tarafe b. el-'Abd, *Dîvânu Tarafe b. el-'Abd*, 20.

Tarafe, bu beyitte sevgilinin güzelliğini ve çekiciliğini anlatırken, onu doğadaki değerli taşlara ve hayvanlara benzetmektedir.

وَتَبَسُّمُ عَنْ أَلْمَى، كَأَنَّ مَنُورًا ... تَخَلَّلَ حُرَّ الرَّمْلِ دِعْصُ لَهُ نَدَى¹¹⁵

"Gülümsüyor koyu kırmızı dudaklarıyla / Saf ve nemli kum tepesinden çıkmış papatyalar gibi" Bu dize, sevgilinin dudaklarını ve gülüşünü doğadan alınan imgelerle betimler, bu imgeler sevgilinin doğal güzelliğini vurgular.

İmruülkays ve Tarafe, sevgililerini betimlerken ortak imgeler kullanır, fakat bu imgeleri farklı şekillerde yeniden yazarlar. Julia Kristeva'nın metinlerarası kuramına göre, bu yeniden yazma eylemi, her metnin diğer metinlerle bir diyalog içinde olduğunu gösterir.¹¹⁶ İmruülkays sevgilisinin şımarıklığını ve rahatına düşkünlüğünü vurgularken, Tarafe daha çok sevgilinin doğal güzelliğine odaklanır. İmruülkays 'ın "Bir boyun ki sanırsın beyaz bir ceylanın boynu" ifadesi ve Tarafe'nin "Misvak ağacını silkeliyor gerdanında dizi dizi inciler ve zebercetler" betimlemesi ortak imgelerin kolaj yöntemiyle nasıl farklı bağlamlarda yeniden kullanıldığını gösterir. Bu durum, ortak imgelerin her şairin özgün ifadesiyle yeniden canlandığını gösterir.

3.4. Kahramanlık ve Savaş İmgeleri

İmruülkays muallakasında kahramanlık imgesini şu şekilde kullanmıştır:

وَقِرْبَةِ أَقْوَامٍ جَعَلْتُ عِصَامَهَا ... عَلَى كَاهِلٍ مِّنِّي ذُلُولٍ مُرَحَّلٍ¹¹⁷

"Kaç kavmin askılı kırıbalarını taşıdım....yardımsever seyyah omuzlarımda"

Amr b. Kulsum (ö. 584) ise muallakasında savaş imgesini şu şekilde kullanmıştır:

بِأَنَا نُورِدُ الرِّايَاتِ بَيْضًا ... وَنُصَدِرُهُنَّ حُمْرًا قَدْ رَوَيْنَا¹¹⁸

"Beyaz bayraklarımızla gireriz cenge...ve döneriz kırmızı bayraklarımızla kana doymuş bir halde"

وَسَيِّدٍ مَّعْشَرٍ قَدْ تَوَجَّوْهُ ... بِتَاجِ الْمُلْكِ يَحْيَى الْمُحْجَرِينَا¹¹⁹

"Ve başlarında krallık tacı... Zayıfların hamisi nice kabile reislerine"

Amr b. Kulsûm'un şiirindeki savaş ve liderlik temalarının sunumu, metinlerarası bir okumada yeniden yazma olarak değerlendirilebilir. Kristeva'ya göre, her metin hemen hemen önceki metinlerin bir yeniden yazımıdır.¹²⁰ Bu bağlamda, Amr b. Kulsûm, savaş meydanındaki acımasızlığı ve kabile reisliğinin önemini vurgularken, geleneksel kahramanlık söylemini yeniden yazmakta ve ona yeni bir anlam katmaktadır. Şiirdeki zıtlık ve tamamlayıcılık, metnin çok sesliliğini ortaya koyar. Baktin'in çok seslilik yaklaşımı uyarınca, bu zıtlıklar farklı söylemlerin bir araya gelmesiyle oluşur.¹²¹ Savaş imgesi şiddeti ve gücü temsil ederken, liderlik

¹¹⁵ Tarafe b. el-'Abd, *Dîvânu Tarafe b. el-'Abd*, 20.

¹¹⁶ Kubilay Aktulum, *Metinlerarası İlişkiler*, 179.

¹¹⁷ İmru'u'l-Kays, *Dîvânu İmri'i'l-Kays*, 16.

¹¹⁸ ez-Zevzenî, *Şerhu Mu'allakâti's-Seb'a*, 221.

¹¹⁹ Ebû 'Amr İshâk b. Merrâr Ebû 'Amr eş-Şeybânî, *Şerhu'l-Mu'allakatü't-Tis'a* (Beyrut: Müessesetü'l-A'lamî, 2001), 318.

¹²⁰ Aktulum, "Metinlerarasılık ve Evrim", 17.

¹²¹ Kubilay Aktulum, *Metinlerarası İlişkiler*, 23.

vasfı sosyal düzeni ve otoriteyi ifade eder. Bu durum, metnin bir kolaj gibi farklı imgeleri bir araya getirerek, kabile kimliğinin çok yönlü bir portresini çizdiğini gösterir. Şair, ortak imgeleri yeniden yorumlayarak kendi özgün sesini duyurur. Bu, ortak imgelerin şairin bireysel ifadesine dönüşmesine bir örnektir.

3.5. Gece İmgeleri

İmru'ülkays muallakasının aşağıdaki beytinde geceyi, aşk ve macera için bir fırsat olarak görmektedir:

إِذَا مَا الثُّرَيَّا فِي السَّمَاءِ تَعَرَّضَتْ ... تَعَرَّضَ أَثْنَاءِ الْوَسَّاحِ الْمُفْصَّلِ¹²²

"O gece Süreyya yıldızı gökyüzünde, beli saran bir kuşağa benziyordu mücevher kakmalı " ifadesi, geceyi sevgiliyle buluşma ve macera arayışı için uygun bir ortam olarak tasvir eder.

Tarafe b. el-Abd'in muallakasının şu beytinde ise gece, içsel yolculukların ve düşüncelerin mekânı olmuştur:

أَرَى الْعَيْشَ كَنَزًا نَاقِصًا كُلَّ لَيْلَةٍ ... وَمَا تَنْقُصُ الْيَوْمُ وَالذَّهْرُ يُنْقَدِ¹²³

"Görüyorum ki her gece eksilen bir hazinedir hayat ve tükenecektir er geç zamanın eksilttikleri " Tarafe bu beyitte geceyi hayatın geçiciliğini düşünme ve tefekkür için bir zaman dilimi olarak ele almaktadır.

Zuheyr b. Ebî Sülmâ (ö. 609) ise şu beyitte gece imgesiyle, ölümün belirsizliğini ve kaçınılmazlığını vurgulamaktadır:

رَأَيْتُ الْمَتَايَا حَبَطًا عَشَوَاءَ مَنْ تُصِبُّ ... ثُمَّ تَهْ وَمَنْ تُحْطِئُ يُعَمَّرُ فَيَهْرَمُ¹²⁴

"Ne ölümler gördüm, gece körü develer gibi sakar, kime çarpsalar ölür, yaşasa da yaşlanır kimi ıskalasalar."

Lebid b. Rebia aşağıdaki beytinde gece imgesi hayatın geçiciliği temasıyla birleşerek, anın tadını çıkarma ve yaşamın keyifli yönlerine odaklanma arzusunu ifade etmektedir:

قَدْ بَتَّ سَامِرَهَا وَغَايَةَ تَاجِرٍ ... وَاقِيَتْ إِذْ رُفِعَتْ وَعَزَّ مَدَامُهَا¹²⁵

"Kaç hoşsohbet gece geçirdim dostlarımla, kaç meyhaneye uğradım iyi şarap satan bayraklı."

Lebid'in muallakasında yer alan "seraplar raks ederken kuşluk vakitlerinde" ifadesi, şairin hayatın zevklerine düşkünlüğünü ve gündelik yaşamın telaşından sıyrılıp keyifli anlar yaşama arzusunu göstermektedir.

İmru'ülkays, geceyi sevgiliyle buluşma ve macera için uygun bir zemin olarak görürken, Tarafe, geceyi hayatın geçiciliği ve tefekkür için bir zaman olarak ele alır. Zuheyr, gece imgesiyle ölümün belirsizliğini vurgular, Lebid ise geceyi sosyal etkileşim ve eğlence bağlamında değerlendirmiştir. Bu çokseslilikle, gece imgesi

¹²² ez-Zevzenî, *Şerhu Mu'allakâti's-Seb'a*, 48.

¹²³ Mustafa Muhammed Selim el-Galayînî b., *Ricalu'l-Muallakâti'l-Aşer* (Beyrut: Dar el-Fikr, 1364), 28.

¹²⁴ ez-Zevzenî, *Şerhu Mu'allakâti's-Seb'a*, 149.

¹²⁵ Mustafa Muhammed Selim el-Galayînî b., *Ricalu'l-Muallakâti'l-Aşer*, 40.

onu derinden derine belirleyen toplumsal ve tarihsel bir bağlamda köklenmiştir. Dolayısıyla her şair, gece imgesini kendi bağlamında yeniden yorumlamıştır.

Ayrıca şairlerin gece imgesini farklı şekillerde kullanması, metinlerarası bir kolaj oluşturmaktadır. İmru'ülkays , Tarafe, Zuheyir ve Lebîd'in ayrı imgeleri bir araya gelerek, gecenin çok boyutlu anlamını sunar. Bu, farklı metin parçalarının bir araya getirilerek yeni bir bütün oluşturulmasıdır.¹²⁶ Her şair, kendi deneyimi ve bakış açısıyla geceye özgün bir anlam katmanı eklemiştir.

3.5. Çöl İmgeleri

İmru'ülkays aşağıdaki beytinde olduğu gibi çoğu zaman çöl, özgürlüğün, tehlikenin ve aşkın mekânı olarak görmektedir:

خَرَجْتُ بِهَا أُمِّشِي تَجَرَّ وَرَاءَنَا ... عَلَى أَثَرَيْنَا ذَيْلَ مِرْطٍ مُرَحِّلٍ¹²⁷

"Dışarı çıktık birlikte yürüdük kumlarda, izlerimizi siliyordu abiyenin nakışlı etekleri" şeklinde dizelerle çöl, hem özgürlüğün hem de aşkın bir simgesi olarak tasvir edilir.

Lebid b. Rabia ise çöl, geçmişin izlerini taşıyan bir mekân olarak şu şekilde ele alır:

تَجْتَافُ أَصْلًا قَالِصًا مُتَنَبِّدًا ... بِعُجُوبٍ أَنْقَاءٍ يَمِيلُ هَيْأَمَهَا¹²⁸

"Savrulan ince kumlara maruz kaldığı kumulların kenarında, tek başına duran bir ağacın seyrek dallarını kendine siper etti." şeklinde ifadelerle çöl, geçmişle bağlantı kurma ve tarihi hatırlama yeri olarak görülür.

Haris b. Hillize (ö. 570) çölü mücadele ve dayanıklılığın bir simgesi olarak kullanır:

وَطِرَاقًا مِنْ خَلْفِهِنَّ طِرَاقٌ ... سَاقِطَاتُ أَلْوَتْ بِهَا الصَّخْرَاءُ¹²⁹

"Ve çöller yutup yok eder, ayak pençelerinden savrulan parçaları." şeklinde ifadelerle çöl, zorluklara karşı direnme ve mücadele etme gücünü temsil eder.

Şairlerin çöl imgesini farklı şekillerde kullanması, metinlerarası ilişkilerde anlamın çoksesliliğini ve şairlerin özgün yorumlarını ortaya koyar. İmru'ülkays çölü özgürlük ve aşkın mekânı olarak görürken, Lebid için çöl, geçmişin izlerini taşıyan bir yerdir. Haris ise çölü mücadele ve dayanıklılık sembolü olarak kullanır.

Bu farklılıklar, iktibas, telmih, alıntı, gizli alıntı ve gönderme gibi metinlerarası unsurların metinlerdeki işleyişini gösterir. Örneğin, gizli alıntılar yoluyla, şairler çöl imgesine farklı anlamlar yükleyerek, Baktin'in diyalojik yaklaşımını destekler.¹³⁰ Şiirlerde doğrudan alıntı olmaması, şairlerin özgün dil ve anlatım çabalarını gösterirken farklı coğrafyalara yapılan göndermeler, ortak bir edebi geleneğe işaret eder. Bu çokseslilik, metinlerarası bir mozaik oluşturarak, çölün çok boyutlu anlamını

¹²⁶ Kubilay Aktulum, *Metinlerarası İlişkiler*, 77.

¹²⁷ İmru'u'l-Kays, *Dîvânu İmri'î'l-Kays*, 38.

¹²⁸ Lebîd b. Rabî'a, *Dîvânu Lebîd b. Rebî'a el-Âmirî*, 112.

¹²⁹ el-Hâris b. Hillize el-Yeşkurî el-Hâris b. Hillize, *ed-Dîvân*, ed. Mervân el-Atiyye (Beyrut: y.y., 1415), 67.

¹³⁰ Kubilay Aktulum, *Metinlerarası İlişkiler*, 13.

sunar. Bu durum, anlamın dinamik bir süreç olduğunu ve metinlerin birbirini nasıl etkilediğini göstermektedir.

3.6. Şarap İmgeleri

İmru'ülkays şarabı, coşkun, neşenin ve aşkın bir aracı olarak görür:

كَأَنَّ السَّبَّاحَ فِيهِ عَزَقَى عَشِيَّةً ... بِأَرْجَائِهِ الْفُصُوى أَنْبِيشُ عُصْلٍ¹³¹

"Sabahleyin erkenden vadide çoban aldangıcı kuşları; içine biber konulmuş şaraptan içmişler gibi sevinç içinde durmadan ötüyorlardı" gibi dizelerle şarap, keyifli anların ve aşkın bir sembolü olarak tasvir edilir.

Amr b. Kulsum:

صَبْنَتِ الْكَاسَ عَنَّا أَمَّ عمرو ... وَكَانَ الْكَاسُ مَجْرَاهَا الْيَمِينَا¹³²

"Ey Umm Amr, şarap takdiminde bizi atlادين, oysa sağdan yapmalıydın kadehin takdimini." Amr b. Kulsum bu dizelerde şarabı, toplumsal hiyerarşiyi ve nezaket kurallarını temsil eden bir unsur olarak ele almaktadır.

Tarafe b. el-Abd şarabı geçici zevklerin ve dünyanın aldatıcılığının bir simgesi olarak görür:

فَمِنْهُمْ سَبْقِي الْعَاذِلَاتِ بِشَرْبَةٍ ... كُمَيْتٍ مَتَى مَا نُعَلِّ بِالْمَاءِ تُزِيدُ¹³³

"Birincisi kimse ayıplamadan içmek kumeyt şarabından, o şarap ki köpürür içine su kattıkça koyu kırmızı " gibi ifadelerle şarap, dünyevi zevklerin ve varoluşun geçiciliğini vurgular.

Şairlerin şarap imgesini farklı kullanımları, metinlerarası ilişkilerin zenginliğini gösterir. İmru'ülkays 'ın şarabı coşkuyla özdeşleştirilmesi, Amr'ın onu toplumsal hiyerarşi sembolü yapması ve Tarafe'nin onu geçici zevklerin ifadesi olarak sunması, Kristeva'nın metinlerarası kavramına örnektir.¹³⁴ Bu farklılıklar, metinlerin birbirini nasıl etkilediğini ve her yazarın Roland Barthes (ö. 1980)'in ifade ettiği gibi, metni yeniden yazdığını gösterir. Şarap imgesi, Michel Riffaterre (ö. 2007)'nin belirttiği gibi, metinlerarası bir gizli bir gönderge olarak farklı bağlamlarda anlam kaymasına uğrar.¹³⁵ Bu durum, metinlerarası bir kolaj oluşturur ve anlamın da dinamik bir süreç olduğunu ortaya koyar.

3.7. Aşk ve Ayrılık Teması

İmru'ülkays'ın muallakasında aşk önemli bir yer tutar. Onun şu dizelerinde geçmişteki aşk anıları ve mekânların önemi vurgulanmaktadır:

أَلَا رَبِّ يَوْمٍ لَكَ مِنْهُمْ صَالِحٍ ... وَلَا سَيِّمًا يَوْمٍ بِدَارَةِ جُلْجُلٍ¹³⁶

"Ne güzel günlerin geçti o dilberlerle ey İmru'ül-Kays, unutmak ne mümkün Dâretul-Culcul gölünü".

¹³¹ İmru'ül-Kays, *Dîvânu İmri'ül-Kays*, 17.

¹³² ez-Zevzenî, *Şerhu Mu'allakâti's-Seb'a*, 216.

¹³³ Tarafe b. el-Abd, *Dîvânu Tarafe b. el-Abd*, 25.

¹³⁴ Aktulum, "Metinlerarasılık ve Evrim", 22.

¹³⁵ Kubilay Aktulum, *Metinlerarası İlişkiler*, 95.

¹³⁶ İmru'ül-Kays, *Dîvânu İmri'ül-Kays*, 26.

Tarafe b. el-Abd muallakasında İmruülkays gibi, sevgilinin hatırasının mekânlarda nasıl kaldığını anlatarak harabeleri dövme izlerine benzeterek dikkat çekici bir ifade kullanır:

لِحَوْلَةٍ أَطْلَالٌ بِرُقَّةٍ تَهْمَدُ ... تَلُوحُ كَبَاقِي الْوَشْمِ فِي ظَاهِرِ الْيَدِ¹³⁷

"Sehmed'in abraş topraklarında Havle' den kalan harabeler, parıldıyor el üstüne yapılan dövme izleri gibi".

Hem İmruülkays hem de Tarafe, aşk ve ayrılık temalarını işlerken, geçmişe duyulan özlemi ve mekânın bu özlemdeki rolünü vurgularlar. İki şairin de ayrılık anını betimlerken doğadan ve günlük hayattan imgeler kullanması (kumullar, harabeler, gemi) ortak bir edebi geleneğin devamı olarak görülebilir. Bu durum, gizli bir alıntı veya anımsatma olarak değerlendirilebilir.

İmruülkays ve Tarafe'nin aşk ve ayrılık temalarını mekân üzerinden işlemesi, metinlerarası bir diyalog meydana getirir. İmruülkays 'ın geçmiş aşk anılarını canlandırdığı Dâretul-Culcul gölü ve Tarafe'nin harabeleri dövme izlerine benzetmesi, Riffaterre'in metinlerarası gönderge kavramına örnektir;¹³⁸ burada mekân, anlamın yeniden üretildiği bir alana dönüşür. Bu durum, Barthes'ın ifade ettiği gibi, her metnin önceki metinlerden izler taşıdığını gösterir; iki şair de ortak edebi gelenekten beslenerek kumullar ve harabeler gibi benzer imgeleri kullanır.¹³⁹ Bu gizli göndermeler, Kristeva'nın metinlerarası yaklaşımına uygun olarak, metinler arasında sürekli bir etkileşim ve anlam alışverişi olduğunu ortaya koyar.

3.8. Teşbihler, Göndermeler ve Alıntılar

İmruülkays'ın muallakasındaki imgelerde metinlerarasılık incelemesine geçmeden önce, kuramsal temelleri ortaya koymak yerinde olacaktır. Metinlerarasılık, metinleri birbirinden bağımsız görmeyip, onları diyalog içinde anlama kuramıdır. Metinler sürekli etkileşimdedir, yeniden yazılır ve dönüşür.¹⁴⁰ Her metin, kendinden önceki metinlerden izler taşır.¹⁴¹ Bu izler, metnin anlamını zenginleştirir ve okuyucunun aktif katılımını gerektirir.¹⁴² Alıntılar, göndermeler ve teşbihler metinler arasında köprü kurarak anlamı derinleştirir.¹⁴³ Metinlerarasılıkta, alınan unsurlar yeni bağlamlarında yeni anlamlar kazanır.¹⁴⁴

Bu kuramsal çerçeve doğrultusunda, şimdi İmruülkays'ın muallakasındaki imgelerde metinlerarasılığın nasıl işlediğine bakılabilir. Şairin dizelerinde kullandığı benzetmeler ve göndermeler, şiirlerini kendinden önceki edebi gelenekle ilişkilendirmektedir. Bu sayede okuyucunun ve dinleyicinin şiirdeki anlam derinliğini ve kültürel arka planı daha iyi kavramasına olanak sağlanmaktadır. Aşağıda

¹³⁷ Tarafe b. el-‘Abd, *Dîvânu Tarafe b. el-‘Abd*, 9.

¹³⁸ Rızvanoğlu, "Söyleşimcilik, Metinlerarası", 89-90.

¹³⁹ Kubilay Aktulum, *Metinlerarası İlişkiler*, 19.

¹⁴⁰ Julia Kristeva, *Word, Dialogue, and Novel*, *Desire in Language: A Semiotic Approach to Literature and Art*, 66.

¹⁴¹ Brett Mills - David M. Barlow, "Texts Reading: Barthes, R.(1977 [1967])'The death of the author', in *Image Music Text*, translated by Heath, S., London: Fontana, pp. 142-8.", *Reading Media Theory* (Routledge, 2014), 160.

¹⁴² Michael Riffaterre, "Semiotics of Poetry" (Indiana University Press, 1978), 4.

¹⁴³ Rızvanoğlu, "Söyleşimcilik, Metinlerarası", 22-23.

¹⁴⁴ Harold Bloom, "The Map of Misprision", *A Map of Misreading* (New York: Oxford University Press, 1975), (1975), 30.

İmru'ülkays 'ın muallakasında geçen bazı teşbih, gönderme ve alıntılarda metinlerarası ilişki incelenecektir.

3.8.1. Teşbihler

İmru'ülkays muallakasında süregelen geleneği takip ederek duygusal durumunu doğadan aldığı imgelere benzeterek ifade etmektedir.

وَجِدِ كَجِدِ الرَّثْمِ لَيْسَ بِفَاحِشٍ ... إِذَا هِيَ نَصَبَتْهُ وَلَا بِمُعْطٍ¹⁴⁵

"Bir boyun ki sanırsın beyaz bir ceylanın boynu, uzatınca biçimli durur ve tamamlar gerdanı"

Bu beyitte şair sevgilinin boynunu beyaz bir ceylanın boynuna benzeterek zarafet ve güzelliği vurgulamaktadır.

مَكْرٌ مَقْرٌ مُقْبِلٌ مُدْبِرٌ مَعًا... كَجُلْمُودٍ صَخِرِ حَطُّهُ السَّيْلُ مِنْ عَلَيَّ¹⁴⁶

"Vurkaç taktikleri, ileri geri manevralarıyla, sel sularının yukarıdan bıraktığı sert bir kayadır o"

Burada ise, şair atının hızını ve gücünü sel sularının bıraktığı sert bir kayaya benzeterek atın kudretini doğa yoluyla ifade etmektedir.

Tarafe b. el-Abd

وَتَبَسُّمٌ عَنْ أَلْمَى، كَأَنَّ مُنَوَّرًا ... تَخَلَّلَ حُرَّ الرَّمْلِ دَغِصٌ لَهُ نَدَى¹⁴⁷

"Gülümsüyor koyu kırmızı dudaklarıyla, saf ve nemli kum tepesinden çıkmış papatyalar gibi" Bu dizede, sevgilinin dudakları, taze ve canlılığı çağrıştıran papatyalara benzetilerek güzelliği vurgulanmıştır. Kum tepelerinden çıkmış papatyalar imgesi, çöl hayatından alınan bir örnektir.

أُمُونٌ كَالْوِاحِ الْإِرَانِ نَصَانُهَا ... عَلَى لَاحِبٍ كَأَنَّهُ ظَهَرَ بُرْجُدٍ¹⁴⁸

"Öyle sağlamdır ki tahtaları gibidir bir tabutun, dehlerim onu çizgili bir pelerini andıran yolda"

Burada şair, devesinin sağlamlığını, bir tabutun tahtalarına benzeterek hem gücü hem de yolculuğun zorluğunu anlatmaktadır.

Lebid b. Rabia ise aşağıdaki beyitte terk edilmiş su kanalları sert taşlara kazınmış yazılara benzetilerek, geçmişin izlerinin kalıcılığı ve harabelerin ıssızlığını vurgulamaktadır.

فَمَدَافِعُ الرَّيَّانِ عُرِّيَ رَسْمُهَا ... خَلَقًا كَمَا ضَمِنَ الْوُجِيَّ سَلَامُهَا¹⁴⁹

"Reyyan dağının eski su kanallarının yerlerinde yeller esiyor / Benziyorlar sert taşlara kazınmış yazılara"

¹⁴⁵ İmru'u'l-Kays, *Dîvânu İmri'i'l-Kays*, 43.

¹⁴⁶ İmru'u'l-Kays, *Dîvânu İmri'i'l-Kays*, 54.

¹⁴⁷ Tarafe b. el-Abd, *Dîvânu Tarafe b. el-Abd*, 20.

¹⁴⁸ Tarafe b. el-Abd, *Dîvânu Tarafe b. el-Abd*, 20.

¹⁴⁹ Lebîd b. Rabî'a, *Dîvânu Lebîd b. Rabî'a el-Âmirî*, 107.

فَتَنَّا زَعَا سَبِيًّا يَطِيرُ ظِلَالُهُ ... كَذُخَانٍ مُشْعَلَةٍ يُشَبُّ ضِرَامُهَا ... مَشْمُولَةٍ غُلِثَتْ بِتَابِتٍ عَزْفٍ¹⁵⁰

"Çıraları henüz tutuşturulmuş bir ateşin dumanı gibi / Kuzey rüzgârları taze arfec dallarıyla karıştırdı ateşi / Alevi bol ateşten dağ gibi dumanlar yükseldi."

Yukarıdaki beyitte de şair ateşin dumanını ve kuzey rüzgârının etkisini bir dağa benzeterek doğanın gücünü tasvir etmiştir.

Metinlerarasının en önemli kuramcılarında Kristeva, kavramını bir metnin diğer metinlerle olan her türlü ilişkisi olarak tanımlar.¹⁵¹ Bu bağlamda teşbih ve telmihler, metinler arasında kurulan örtük bağlantılar olarak görülebilir.¹⁵² Bu bakış açısıyla teşbih ve telmihler, metinlerin kültürel ve edebi geçmişle süreklilik sağlamasına yardımcı olur.¹⁵³ Bu kuramcılar açısından, teşbih ve telmih kullanımı metnin anlamını zenginleştiren ve okuyucuyu edebi gelenek içinde bir keşfe çıkaran unsurlardır.

3.8.2. Göndermeler (Telmih)

Telmih lügatta işaret etme, göndermede bulunma, değinme anlamlarına gelmektedir. Gönderme (telmih), Arap belagatında, sözü daha etkileyici kılmak amacıyla, herkesçe bilinen bir olaya, kişiye, hikâyeye, atasözüne, şiir dizesine, Kur'ân-ı Kerîm âyetine veya tarihi bir vakaya yapılan üstü kapalı edebi atıftır.¹⁵⁴ Amaç, doğrudan ifade etmek yerine ima yoluyla okuyucunun zihninde çağrışımlar uyandırmak ve metnin anlamına edebî derinlik kazandırarak zenginleştirmektir.

Muallaka şiirlerinde, eski Arap kültürüne, efsanelere ve savaşımlara yapılan göndermeler sıkça görülür. Bu göndermeler, şiirlere kültürel bir derinlik kazandırır ve okuyucunun ortak bir geçmişe atıfta bulunmasını sağlar. Bu kültürel göndermeler, metinlerarası ilişkilerin önemli bir parçasıdır. Gönderme içeren temaların bazıları şunlardır:

3.8.2.1. Aşk ve Kadın Tasvirleri

İmru'ülkays muallakasında kadın, aşk ve sevgi tasvirleri önemli bir yer tutmaktadır. Sevgilinin güzelliği, fiziksel özellikleri ve cazibesi detaylı bir şekilde anlatılmaktadır.

كَبِيرِ الْمُقَانَةِ الْبَيَاضِ بَصْفَةٍ ... عَدَاهَا تَمِيرُ الْمَاءِ غَيْرِ الْمُحَلَّلِ¹⁵⁵

"O sevgili ki bakir pınarların saf sularıyla beslenir, deve kuşunun ilk yumurtası gibi sarıya çalar teninin beyazı." gibi benzetmelerle sevgilinin güzelliği idealize edilir.

¹⁵⁰ Lebîd b. Rabî'a, *Dîvânu Lebîd b. Rebî'a el-Âmirî*, 110.

¹⁵¹ Julia Kristeva, *Word, Dialogue, and Novel, Desire in Language: A Semiotic Approach to Literature and Art*, 91.

¹⁵² Mills - Barlow, "Texts Reading", 4.

¹⁵³ Ferhat Korkmaz, "Metinlerarası İlişkilerin Klasik Retorikteki Kökeni Üzerine Bir Araştırma", *Hikmet-Akademik edebiyat dergisi*, (2017), 74.

¹⁵⁴ Muhammed b. Abdurrahman b. Ömer Celaleddin el-Kazvîni, *el-İzah fî Ulumi'l-Belâgâ*, thk. Muhammed abdu'l-Men'm Hafâcî (Beyrut: Daru'l-Cil, 2003), c. II, s. 426-428; Sa'düddîn Mes'ûd b. Fahriddîn Ömer b. Burhâniddîn Abdillâh et-Teftâzânî, *Muhtasarü'l-Me'ânî* (Lübnan: Dâru'l-Fikr, 1411), 455; Ali Bulut, *Belâgat Terimleri Sözlüğü* (İstanbul: M.Ü. İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, 2015), 421.

¹⁵⁵ İmru'u'l-Kays, *Dîvânu İmri'i'l-Kays*, 41.

Ayrıca, kadınlara olan düşkünlüğü ve onlarla geçirdiği zamanlar da muallakasında oldukça fazla yer alır.

Amr b. Kulsum'un muallakasında kadının güzelliği ve çekiciliği tasvir edilirken, fiziksel özelliklere ve zarafete odaklanılır.

ذِرَاعِي عَيْطَلٍ أَدْمَاءَ بَكْرٍ ... هِجَانِ اللَّوْنِ لَمْ تَقْرَأْ جَنِينًا¹⁵⁶

"Narin boynunu, sütbeyazı tenini ve körpe bedenini hiç doğurmamış"

قَفِي قَبْلَ التَّفَرُّقِ يَا ظَعِينًا ... نُخَبِّرُكَ الْيَقِينًا وَنُخْبِرِيْنَا¹⁵⁷

"Ey mahfesindeki dilber bekle ayrılmadan önce, haber verelim gerçeği tüm çıplaklığı ile birbirimize"

Tarafe b. el-Abd'da: Şiirde, kadın tasvirleri ve güzellik unsurları öne çıkmaktadır.

وَفِي الْحَيِّ أَحْوَى يَنْفُضُ الْمَرْدَ شَادِنٌ ... مُظَاهِرُ سِمْطِي لَوْلُو وَرَبِّجِدِ¹⁵⁸

"Misvak ağacını silkeliyor gerdanında dizi dizi inciler ve zebecetler, kabilenin yuvadan yeni uçmuş mor dudaklı ceylanı" dizeleri, sevgilinin güzelliğini ve zarafetini anlatır. Şair, muallakasında sevgilisinin fiziksel özelliklerini ve çekiciliğini detaylı bir şekilde tasvir etmektedir.

Bu üç şairde de kadın tasvirleri ve aşk teması önemli bir yer tutmaktadır. Şairler, sevgililerinin güzelliğini, çekiciliğini övgüyle ifade etmekte ve müctehcen imgeleri yer yer kullanmaktadırlar. Bu tasvirler, eski Arap toplumundaki kadın idealini ve aşk anlayışını yansıtır. Her metin bir diyalog içinde olduğunu savunan Kristeva'nın görüşleri doğrultusunda, şairler önceki metinlerdeki kadın tasvirlerini ve aşk temalarını yeniden ele alarak edebi geleneği sürdürürler.¹⁵⁹ İmru'ülkays, Amr b. Kulsum ve Tarafe, kadın güzelliğini benzer imgelerle (ten, saç, göz, dudak) betimleyerek, bu betimlemelerde kendi özgün bakış açılarını yansıtmışlardır. Bu şairler, aşkı ve kadını tasvirlerini ortak kültürel sembol ve imge dağarcığından almışlardır. Söyleşimcilik kuramı açısından bu tasvirler, toplumsal ve tarihsel bağlamda anlam kazanmaktadır.¹⁶⁰ Şairler, kendi toplumlarının kadın güzelliği ve aşk anlayışını metinlerine yansıtmışlardır. Bu tasvirler, toplumun değerlerini ve ideallerini yansıtırken, şairlerin bireysel deneyimlerini ve duygularını da ifade eder.

Gerard Genette (ö. 2018)'in ana-metinsellik kavramına göre ise şairler, bu temaları dönüştürerek ve yeniden yorumlayarak kendi özgün üsluplarını yansıtmışlardır.¹⁶¹ İmru'ülkays'ın kadınlara olan düşkünlüğü ve aşk maceralarını anlatışı, Amr b. Kulsum'un kadının zarafetini ve güzelliğini ön plana çıkarması, Tarafe'nin ise daha çok fiziksel özellikler ve çekiciliğe odaklanması bu özgün üsluplara örnek verilebilir. Şairler ortak edebi gelenekten beslenirken, kendi özgün seslerini ve toplumsal bağamlarını metinlerine yansıtmışlardır.

¹⁵⁶ ez-Zevzenî, *Şerhu Mu'allakâti's-Seb'a*, 218.

¹⁵⁷ ez-Zevzenî, *Şerhu Mu'allakâti's-Seb'a*, 217.

¹⁵⁸ Tarafe b. el-'Abd, *Dîvânu Tarafe b. el-'Abd*, 20.

¹⁵⁹ Reyhan Gökben Saluk, "Metinlerarasılık, Folklor ve Bellek İlişkisi", *Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi* 15 (2024), 450.

¹⁶⁰ Kubilay Aktulum, *Metinlerarası İlişkiler*, 8.

¹⁶¹ Gérard Genette, *Palimpsests: Literature in the second degree* (U of Nebraska Press, 1997), 8/21.

3.8.2.2. Doğa Tasvirleri

İmruülkays'ın muallakasında yer alan doğa tasvirleri, özellikle çöl manzaraları ve hayvan betimlemeleriyle belirgindir.

وَوَادٍ كَجَوْفِ الْعِيرِ قَفَرٍ قَطَعْتُهُ ... بِهِ الدُّبُّ يَعْوِي كَالْخَلِيعِ الْمُعَيَّلِ¹⁶²

"Vadilerden geçtim bir eşeğin karnı gibi boş, çok çocuklu kumarbazlar gibi uluyordu kurtlar da " dizeleri, çölün boşluğunu ve ıssızlığını ifade eder.

فَتَا لَكَ مِنْ لَيْلٍ كَأَنَّ نُجُومَهُ ... بِأَمْرَاسٍ كُتَّانٍ إِلَى صَمِّ جُنْدَلٍ¹⁶³

"Nasıl bir gecesin ki yıldızların sımsıkı örülmüş, sıkıca bağlanmış sanki halatlarla Yezbul dağına "

Lebid b. Rabia'nın muallakasında da İmruülkays'ın muallakasında olduğu gibi doğa tasvirleri önemli bir yer tutmaktadır. Lebid, özellikle bahar yağmurları, bitki örtüsü ve hayvanlar detaylı bir şekilde anlatmaktadır.

رُزِقْتُ مَرَابِيعَ النُّجُومِ وَصَابَهَا ... وَذُقُّ الرِّوَاعِدِ جُودَهَا فَرِهَامُهَا¹⁶⁴

"İlk yağmurları düşledim, şimşek yüklü, sağanak, çisenti yağmurları baharda"

وَالْعَيْنُ سَاكِنَةٌ عَلَى أَظْلَانِهَا ... عُودًا تَأْجَلُ بِالْقَضَاءِ بِهَامُهَا¹⁶⁵

"İri gözlü antiloplar yeni doğmuş yavrularının üzerindeydi, yetişkin yavruları dolaşıyordu sürüler halinde çölde"

Tarafe b. el-Abd'ın muallakasında da doğa unsurları sıkça yer alır. Özellikle devenin tasvirinde hızını ve gücünü anlatırken doğadan benzetmeler yapmaktadır.

تُبَارِي عِتَاقًا نَاجِيَاتٍ وَأَتَّبَعْتُ ... وَظِيْفًا وَظِيْفًا فَوْقَ مَوْرِ مُعَبَّدٍ¹⁶⁶

"Yıldırım hızında koşan soylu develerle yarışır, İncik kemikleri yer değiştirir arkadan öne düz yolda. "

كَأَنَّ حُدُوجَ الْمَالِكِيَّةِ عُدُوَّةٌ ... خَلَايَا سَفِينٍ بِالتَّوَاصِفِ مِنْ دَدٍ¹⁶⁷

"Ah, Malikiye kabilesinin mahfeli develeri dün sabah, Ded vadisinin geniş yataklarında yüzen dev bir gemi gibiydi."

İmruülkays, Lebid ve Tarafe'nin doğa tasvirleri, kendilerinden önceki Arap şiirindeki çöl, vahşi hayvanlar ve bitki örtüsü gibi temaları yeniden ele alıp farklı bağlamlarda sunmaktadır. Bu şairler, ortak bir imge dağarcığı kullanırken, kendi özgün deneyimlerini ve bakış açılarını da yansıtmışlardır. Örneğin, İmruülkays'ın çölü ıssız ve tehlikeli bir yer olarak tasvir etmesi, Lebid'in baharı ve yağmuru bereketin ve canlılığın kaynağı olarak ele alması, Tarafe'nin deveyi gücün ve hızın sembolü olarak görmesi bu özgün yorumlara örnektir.

¹⁶² İmru'u'l-Ḳays, *Dîvânu İmri'i'l-Ḳays*, 51.

¹⁶³ İmru'u'l-Ḳays, *Dîvânu İmri'i'l-Ḳays*, 15.

¹⁶⁴ Lebid b. Rabî'a, *Dîvânu Lebid b. Rebî'a el-Âmirî*, 107.

¹⁶⁵ Lebid b. Rabî'a, *Dîvânu Lebid b. Rebî'a el-Âmirî*, 107.

¹⁶⁶ Tarafe b. el-Abd, *Dîvânu Tarafe b. el-Abd*, 20.

¹⁶⁷ Tarafe b. el-Abd, *Dîvânu Tarafe b. el-Abd*, 19.

Muallaka şairlerinin birçoğunun ortak olarak doğa tasvirlerine yer vermesi, Arap toplumunun doğayla iç içe yaşamını ve doğaya olan yakınlığını gösterir. Şairler, doğayı hem kendi duygularını ifade etmek hem de şiirlerine canlılık katmak için kullanmışlardır. Bu tür göndermeler, metinlerarası ilişkilerde ortak bir zemin oluşturur.

İmru'ülkays 'ın muallakasındaki örtülü göndermelerle muasırı ve kendisinden önce yaşamış şairlerin eserleriyle bir nevi diyalog içinde olmuştur. O ele aldığı konuları kendi özgün üslubuyla yeniden yazarak ve dönüştürerek kendisinden önceki edebî eserlerle metinlerarası bir etkileşim kurmuştur. Bu etkileşim, muallakaların dinamik bir diyalog içinde olduğunu ve şairlerin ortak edebî gelenekten beslenirken, kendi özgün seslerini ortaya koyduklarını göstermektedir. Bu durum, metinlerarası ilişkilerin sadece bir alışveriş değil aynı zamanda yeniden yorumlama süreci olduğunu ortaya koyar.

3.9. Alıntı (İktibas)

Arap belagatında iktibas, kelime anlamı olarak "ateşten köz almak" demektir.¹⁶⁸ Mecazî olarak "bilgi elde etmeye çalışmak, birinin ilminden istifade etmek" anlamında da kullanılır. Edebî terim olarak, bedî' ilminin bir parçası olup, nazım veya nesirde Kur'an ayetleri, hadisler veya meşhur sözlerin alıntı yoluyla kullanılması sanatıdır.¹⁶⁹ Bu sanattaki temel amaç, metni hem hem de mana yönünden zenginleştirmektir. İktibas yapılırken, alıntının kaynağı belirtilmez; böylece metin doğal akışında kalır ve okuyucunun kültürel birikimine hitap eder.

İmru'ülkays 'ın muallakasındaki doğrudan alıntılar yerine daha çok gizli alıntılar ve çağrışımlar görülmektedir. Şiirlerinde geçen doğa tasvirleri, aşk teması, kahramanlık övgüleri gibi unsurlar, dönemin diğer şairlerinin eserlerinde de karşımıza çıkar. Bu durum, o dönemin edebî geleneğinin bir parçasıdır. Örneğin, İmru'ül-Kays'ın sevgilinin güzelliğini ve ayrılığın acısını dile getirdiği dizeler, aynı temaları işleyen diğer şairlerin şiirleriyle metinlerarası bir ilişki kurar.

İmru'ülkays muallakasına, sevgilisini yaşadığı yerleri anarak ve betimleyerek başlar.

قَفَا نُبُكٍ مِنْ ذِكْرِي حَبِيبٍ وَمَنْزِلٍ ... بِسَقْطِ اللَّوَى بَيْنَ الدَّخُولِ فَحَوْلٍ¹⁷⁰

"Durun da gözyaşı dökelim sevgilinin hatırasına, Dahul ile Havmel arasındaki kıvrımlı kumullarda"

كَأَنِّي غَدَاةَ الْبَيْنِ يَوْمَ تَحْمَلُوا ... لَدَى سَمَرَاتِ الْحَيِّ نَاقِفُ خَنْظَلٍ¹⁷¹

"Eşyalarının develere yüklendiği o ayrılık sabahı, devedikenlerinin yanında acıkarpuz doğramış gibiydi gözümün yaşı"

¹⁶⁸ el-Halîl b. Ahmed el-Ferâhîdîd, thk. Mehdî el-Mahzûmî, *Kitabu'l-Ayn* (Beyrut: Dâru ve Mektebetu'l-Hilâl, tsz), c.V, s. 86; Muhammed b. Mükerrrem İbn Manzûr, *Lisânü'l-'Arab*, nşr. Abdullah Ali el-Kebîr (Kahire: Daru Sadır, 1993), 14/c. VI, s. 167; Muhammed b. Muhammed b. 'Abdurrezzâk ez-Zebîdî, *Tâcu'l-'Arûs min Cevâhiri'l-Kâmûs*, thk. Heyet (b.y.: Dâru'l-Hidâye, ts.), c. XVI, s. 350-353.

¹⁶⁹ Kazvînî, *el-İzah fî Ulumi'l-Belâgâ*, 416-419; Teftâzânî, *Muhtasaru'l-Me'ânî*, 450-452; Bulut, *Belâgat Terimleri Sözlüğü*, 164-166.

¹⁷⁰ İmru'u'l-Kays, *Dîvânu İmri'i'l-Kays*, 14.

¹⁷¹ İmru'u'l-Kays, *Dîvânu İmri'i'l-Kays*, 23.

Lebid b. Rabia da muallakasına terkedilmiş yerlerden bahsederek başlar.

عَفَتِ الدِّيَارُ مَحَلُّهَا فَمَقَامُهَا ... بِمَنَى تَأَبَّدَ غَوْلُهَا فَرَجَامُهَا¹⁷²

"Ne evlerden eser kalmış ne otağlardan şimdi, Mina' da, Gavl platosu ve Ricam tepeleri ıppsız ve tenha"

Antare b. Şeddâd ise İmru'ülkays gibi benzer ifadelerle duygularını ifade etmektedir.

وَإِذَا ظَلِمْتُ فَإِنَّ ظَلَمِي بَاسِلٌ ... مُرٌّ مَذَاقُهُ كَطَعِمِ الْعَلَمِ¹⁷³

"Haşin olur zorbalığım haksızlığa uğrarsam, acı olurum Ebucehil karpuzu gibi."

Tarafe b. el-Abd da muallakasına İmru'ülkays ve Lebîd b. Rabia gibi sevgilisinin ismini ve terkedilmiş diyarları anarak başlar.

لِخَوْلَةٍ أَطْلَالَ بِبُرْقَةٍ تَهْمَدُ ... تَلُوْحُ كِبَاقِي الْوَشْمِ فِي ظَاهِرِ الْيَدِ¹⁷⁴

"Sehmed'in abraş topraklarında Havle'den kalan harabeler, parıldıyor el üstüne yapılan dövme izleri gibi"

Metinlerarasılık kuramcılarına göre, bir metin, kendinden önceki metinlerden aldığı cümleleri ve sembolleri belli bir amaç doğrultusunda bir araya getirir ve dönüştürür.¹⁷⁵ Bu bağlamda, muallaka şairleri de, kendilerinden önceki şairlerin kullandığı temaları ve imgeleri alarak, kendi şiirlerinde yeniden yorumlar ve dönüştürürler. Bu durum, metinlerarası bir yeniden yazma sürecidir. İmru'ülkays, Lebid, Antare ve Tarafe gibi şairler, doğrudan alıntı yapmaktan ziyade ortak temaları ve imgeleri kendi üsluplarıyla yeniden yorumlayarak metinlerarası bir etkileşim kurarlar. Bu şairler, aşk, ayrılık acısı, terk edilmiş diyarlar ve doğa tasvirleri gibi ortak temaları işleyerek edebi geleneği sürdürmüşlerdir.

SONUÇ

Bu makale, İslam öncesi dönem Arap şiirinin seçkin örnekleri olan Muallakalar'ı, özellikle İmru'ül-Kays'ın muallakasını merkeze alarak metinlerarası ilişkiler bağlamında incelemiştir. Amaç, bu şiirlerdeki ortak imgeleri, temaları ve edebi sanatları hem klasik Arap belagatı perspektifinden hem de modern metinlerarası kuramların bakış açısıyla analiz ederek, edebi sürekliliği ve şairlerin özgün yorumlarını ortaya koymaktır.

İmru'ül-Kays'ın muallakası, çöl, gece, at, sevgili, şarap gibi imgeleri kullanarak aşk, kahramanlık ve hayatın geçiciliği gibi temaları işlemiştir. Bu imgelerin, sonraki dönem Arap şiirinde de sıklıkla kullanılması ve farklı şairler tarafından yeniden yorumlanması, metinlerarası ilişkilerin temelini oluşturmaktadır. Örneğin, çöl imgesi İmru'ül-Kays için özgürlük ve tehlikeyi simgelerken, Lebid için geçmişin izlerini taşır; at imgesi ise İmru'ül-Kays'ta kahramanlık ve gücü temsil ederken, Tarafe'de dayanıklılık ve hızı vurgular. İmru'ülkays'ın atı kahramanlık sembolü olarak yüceltirken, Tarafe'nin deveyi dayanıklılık imgesiyle sunması, ortak imgelerin şairlerin bireysel ifade araçlarına dönüşümünü göstermektedir.

¹⁷² Lebîd b. Rabî'a, *Dîvânu Lebîd b. Rabî'a el-Âmirî*, 107.

¹⁷³ ez-Zevzenî, *Şerhu Mu'allakâti's-Seb'a*, 255.

¹⁷⁴ Tarafe b. el-Abd, *Dîvânu Tarafe b. el-Abd*, 19.

¹⁷⁵ Kubilay Aktulum, *Metinlerarası İlişkiler*, 59-60.

Aşk ve ayrılık teması, İmru'ül-Kays ve diğer şairlerin muallakalarında sıklıkla işlenir. Şairler, sevgiliye duydukları özlemi, terk edilmiş mekânları ve geçmişe duydukları hasreti, doğadan ve günlük hayattan aldıkları imgelerle dile getirirler. İmru'ülkays'ın sevgilisinin şımarıklığına odaklanırken, Tarafe'nin daha çok doğal güzelliği vurgulaması, her metnin diğer metinlerle bir diyalog içinde olduğunu ortaya koymaktadır. Bu imgelerin kullanımı, şairlerin ortak bir edebi geleneğe sahip olduğunu gösterirken, her birinin bu geleneği kendi özgün üslubuyla nasıl zenginleştirdiğini de gözler önüne serer.

Şarap imgesi, Cahiliye şiirinde hem zevk ve neşeyi, hem de geçici zevkleri simgeler. İmru'ül-Kays, şarabı coşkunun ve aşkın aracı olarak görürken, Lebid onu sosyal bir ritüel ve cesaret kaynağı olarak ele alır. Gece imgesinin İmru'ülkays için aşk ve macera zemini, Tarafe için hayatın geçiciliği ve tefekkür zamanı olması, aynı imgenin farklı şairler tarafından nasıl yeniden anlamlandırıldığını göstermektedir.

İmru'ül-Kays'ın muallakası ve diğer Cahiliye şiirleri, metinlerarası ilişkilerin zenginliğini ve edebi gelenekteki sürekliliği açıkça ortaya koymaktadır. Şairler, ortak imgeleri ve temaları kendi özgün sesleriyle yeniden yorumlayarak, edebiyatın canlı ve dinamik bir süreç olduğunu kanıtlamaktadırlar. Klasik Arap belagatinin (Kazvîni ve Teftâzânî) edebi sanatlar üzerine yaptığı detaylı analizler, bu şiirlerin estetik değerini anlamamıza yardımcı olurken, modern metinlerarası kuramlar (Kristeva ve Bakhtin) bu şiirlerin diğer metinlerle olan ilişkisini ve kültürel bağlamını anlamamızı sağlamaktadır. Ortak imgelerin yeniden yorumlanması, metinlerarası göndermeler ve diğer edebi teknikler sayesinde, Cahiliye şiiri hem kendi döneminin sosyal ve kültürel özelliklerini yansıtmakta, hem de sonraki dönemlere ilham kaynağı olmaya devam etmektedir. Bu analiz, Arap şiirinin zenginliğini ve edebi mirasının önemini vurgulamaktadır.

Makalede İmru'ül-Kays şiirinde metinlerarasılık olgusunu inceleyenerek, Cahiliye dönemi Arap edebiyatının hem geleneksel hem de yenilikçi yönleri ortaya konulmaya çalışılmıştır. Elde edilen bulgular ışığında aşağıdaki temel sonuçlara ulaşılmıştır.

Öncelikle, İmru'ül-Kays'ın şiirleri güçlü bir metinlerarası bağlam içinde değerlendirilebilir. Şair, kendisinden önceki edebi mirası devralarak onu bireysel ve yenilikçi bir şekilde yeniden yorumlamıştır. Özellikle doğa tasvirleri, aşk ve kahramanlık temaları açısından, önceki şiirsel geleneğe sadık kalmakla birlikte, bu temalara kişisel anlatım ve duygusal derinlik katmıştır. Bu durum, onun yalnızca edebi mirası sürdüren bir şair olmadığını, aynı zamanda Arap şiirinde yeni bir yönelim başlatan önemli bir figür olduğunu göstermektedir.

Metinlerarasılık açısından değerlendirildiğinde, İmru'ül-Kays'ın şiirlerinde doğrudan ve dolaylı göndermeler içeren çok katmanlı bir yapı olduğu tespit edilmiştir. Özellikle Muallakât şairlerinin ortak temaları olan çöl tasvirleri, sevgiliye duyulan özlem ve kahramanlık vurgusu, onun şiirlerinde farklı bir üslupla işlenmiştir. Burada şairin özgün katkısı, doğa ve aşk imgelerini birbirine ustalıkla bağlayarak şiirine dramatik ve lirik bir ton kazandırmasıdır.

Ayrıca, Arap edebî geleneğinde metinlerarasılığın nasıl gerçekleştiği sorusuna yanıt arandığında, sözlü kültürün baskın olduğu bir dönemde metinlerarası ilişkilerin yazılı değil, daha çok hafızaya dayalı bir aktarım üzerinden gerçekleştiği görülmektedir. Bu durum, metinlerin birebir alıntılanmasından çok, yeniden yorumlanarak yeni bir anlatıya dönüştürülmesi biçiminde kendini göstermektedir.

Dolayısıyla, İmru'ü'l-Kays'ın şiirlerinde, kendisinden önceki şairlerin eserlerinden izler bulunmakla birlikte, bu ögeler basit bir tekrar değil, yaratıcı bir yeniden üretim sürecinin ürünü olarak ortaya çıkmaktadır.

Son olarak, İmru'ü'l-Kays'ın şiirleri klasik kaside formunun gelişiminde belirleyici bir rol üstlenmiştir. Onun şiirlerinde ortaya koyduğu imgeler ve tematik yapılar, sonraki Arap şairleri tarafından benimsenmiş ve geliştirilmiştir. Bu durum, metinlerarasılığın sadece geçmişten günümüze değil, aynı zamanda geleceğe yönelik bir etkileşim mekanizması olduğunu göstermektedir.

Bu bağlamda, İmru'ü'l-Kays şiirlerinde metinlerarasılığın, hem bir edebî geleneğin sürdürülmesi, hem de bu geleneğin bireysel yaratıcılıkla dönüştürülmesi olarak iki yönlü bir işlev gördüğü söylenebilir. Gelecek çalışmalar, onun şiirlerinde metinlerarasılığın biçimsel yönlerini (örneğin ölçü, ritim ve belagat unsurları) daha ayrıntılı ele alarak, Arap şiirinin gelişim sürecine daha derinlemesine bir katkı sunabilir.

KAYNAKÇA

- Açıl, Berat. "Telmih'e Telmih: Klasik Türk Edebiyatında Geleniğin İnşası". *Erdem* 67 (01 Aralık 2014), 5-18. <https://doi.org/10.32704/erdem.537397>
- Ahmet Suphi Furat, Ahmet Suphi Furat. *Arap Edebiyatı Tarihi*. İstanbul: İstanbul Edebiyat Fakültesi Basımevi, 1996.
- Akgül, Serpil. *16. yüzyıldaki bazı divan şairlerinin Türkçe divanlarında gül: Bâkî, Fuzûlî, Hayâlî bey, Muhibbî, Nevî, Taşlıcalı Yahyâ, Usûlî, Zatî*. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Master's Thesis, 2013.
- Aktulum, Kubilay. "Metinlerarasılık görüngüsünde gerçeklik ya da metnin göndergeselliği". *Bilig* 85 (2018), 233-256.
- Aktulum, Kubilay. "Metinlerarasılık ve Evrim". *Yeni Türk Edebiyatı Araştırmaları* 20/20 (2018), 17-30.
- Aktulum, Kubilay. "Metinsel türsellik ve moda metinlerarasılık-giysilerarasılık-üstgiysisellik". *Yeni Türk Edebiyatı Araştırmaları* 21/21 (2019), 1-37.
- ALINCA, Hanife. "Metinlerarasılık: Tanim, Köken ve Kavramın Gelişim Süreci". *Socrates Journal of Interdisciplinary Social Studies* 10/37 (2024), 92-102.
- Armutlu, Sadık. "Sözel Kültür Ve Sözel İletişim Bağlamında Yazısız Şiirde Somut Anlatım Biçimi: Muallaka Örneği". *Şarkiyat Mecmuası* 15 (2011), 1-29.
- Aruçi, Muhammed. "Hersekli Mehmed Kâmil Bey". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 17/235. İstanbul: TDV Yayınları, 1998.
- Ateş, Ahmet. "Muallakâtü's-seb'a: İmru'l-Kays". *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi* 2 (1951), 235-270.
- Atkinson'ın, Kate - Kimlik, Romanında. "Metinlerarasılık". *Uluslararası Hakemli Dergi/International Peer-Reviewed Journal*, 88.
- Basset, René. *Les sept poèmes suspendus des anciens Arabes*. Paris: Ernest Leroux, 1893.
- Baytar, Yaşar Seracettin. "Muallaka Şiirlerinde Geçen Başlıca Medih Ve Fahr Unsurları". *Diyanet İlmi Dergi* 59/2 (2023), 719-744.
- Bloom, Harold. "The Map of Misprision". *A Map of Misreading (New York: Oxford University Press, 1975)*, 83-105.
- Brockelmann, Carl. *Geschichte der arabischen Litteratur*. Leiden: Brill, 1898.
- Bulut, Ali. *Belâgat Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: M.Ü. İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, 2015.
- Bulut, Feyza. "Metinlerarasılık kavramının Kuramsal Çerçevesi". *Edebi Eleştiri Dergisi* 2/1 (2018), 1-19.
- Cumahî, Muhammed b. Sellâm el- - Dâru'n-Nahda, Beyrut. *Tabakâtü's-Şu'arâ'*. Beyrut: Dâru'n-Nahda, 1953.
- Cürcânî, Ebû Bekr 'Abdülkâhir b. 'Abdirrahmân el-. *Delâilü'l-i'câz fî ilmi'l-me'ânî*. thk. Ebû Fehr Maḥmûd Muḥammed Şâkir. Kahire - 'İdde: Maṭba'atu Medenî-Dâru'l-Medenî, 1992.
- Çetin, Nihad M. *Eski arap şiiri*. Edebiyat Fakültesi Matbaası, 1973.
- Demirayak, Kenan. *Arap Edebiyatı Tarihi (Osmanlı Dönemi)*. Kayseri: Orka Matbaacılık, 2015.
- Dolzich, Elena - Dmitrichenkova, Svetlana. "2. Intertextuality as a tool for creating academic texts", 2023. <https://doi.org/10.37539/230928.2023.97.64.002>
- Dost, Betül Özcan - Taşdan, Tuğçe Elif. "International Journal of Languages' Education and Teaching Volume 5, Issue". Erişim 16 Ocak 2025.

- <https://www.academia.edu/download/108031265/61a159947d37fb93cce8f3b3a8cd1c23df2b.pdf>
- el-Cürçânî. *el-Vesîta*. ed. M. Zeyneb el-Baftî. Beyrut: Dâru'l-Kitâb el-Arabî, 1983.
- el-Halîl b. Ahmed el-Ferâhîdîd, thk. Mehdî el-Mahzûmî. *Kitabu'l-Ayn*. Beyrut: Dâru ve Mektebetu'l-Hilâl, tsz.
- Eminoğlu, Ali. "Şekil ve muhteva yönünden el-Mu'allakatu's-Seb".
<https://acikerisim.selcuk.edu.tr/items/1bb44eea-cf84-4d72-8a56-a1a97a64b18f>
- Fâhūrî, Mahmūd. *Ebū Mihcen es-Sekafi: Hayâtuhü ve Şirühü*. Halep: Câmî'at Ḥalab, Külliyyat al-Âdâb wa-al-'Ulüm al-İnsâniya, 1982.
- Genette, Gärard. *Palimpsests: Literature in the second degree*. U of Nebraska Press, 1997.
[https://books.google.com/books?hl=tr&lr=&id=KbYzNp94C9oC&oi=fnd&pg=PA1&dq=Genette,+G.+\(1997\).+Palimpsestes:+Literature+in+the+Second+Degree.+University+of+Nebraska+Press.&ots=iWua6AAUYQ&sig=7WiTNFv9we7hhToaT_JJa-CH0gU](https://books.google.com/books?hl=tr&lr=&id=KbYzNp94C9oC&oi=fnd&pg=PA1&dq=Genette,+G.+(1997).+Palimpsestes:+Literature+in+the+Second+Degree.+University+of+Nebraska+Press.&ots=iWua6AAUYQ&sig=7WiTNFv9we7hhToaT_JJa-CH0gU)
- Guadu, Ayenew. "Intertextuality as an Inherent Tool for the Composition and Interpretation of Texts: A Theoretical Reappraisal". *International Journal of Literature and Arts*. <https://doi.org/10.11648/j.ijsla.20231103.11>
- Gunes, Ahmet. "Çağdaş bir çözümleme yöntemi: Göstergebilim". *Humanities Sciences* 7/2 (2012), 31-43.
- Gür, Murat - Ayaydın Cebe, Günil Özlem. *Metinlerarası ilişkilerle çok sesli bir Peyami Safa romanı: Yalnızız*. Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Master's Thesis, 2013. <http://acikerisim.nevsehir.edu.tr/handle/20.500.11787/895>
- Hâris b. Hillize, el-Hâris b. Hillize el-Yeşkurî el-. *ed-Dîvân*. ed. Mervân el-'Atiyye. Beyrut: y.y., 1415.
- Hasib, Musullu Abdullah. *İmrû'u'l-kays Kasîde-i Mu'allakası'nın Şerhi*. ed. Zehra Gözütok Tamdoğan. Kahramanmaraş: Samer yay., 2021.
- Hengil, Ökkeş - Şayır, Mehmet. "André Lefevere'in Şiir Çeviri Stratejisi Bağlamında Eski Arap Şiiri İncelemesi: İmrû'ul-Kays Örneği". *Söylem Filoloji Dergisi* 9/2 (2024), 988-1002.
- Irmak, Mustafa. "Hersekli Mehmed Kâmil Bey Ve İmrûulkays Muallakasına Yaptığı Tercüme". *Doğu Araştırmaları* 13 (2014), 25-50.
- İbn Manzûr, Muhammed b. Mukerrem. *Lisânü'l-'Arab*. nşr. Abdullah Ali el-Kebîr. 15 Cilt. Kahire: Daru Sadır, 3. Basım, 1993.
- İbn Reşik el-Kayravânî. *el-'Umde fî Mehâsin eş-Şi'r ve Adâbih*. Beyrut: Daru'l-Cil, 1972.
- İmrû'u'l-Kays, İmrû'u'l-Kays b. Hucr b. el-Hârîş el-Kindî. *Dîvânu İmri'i'l-Kays*. thk. 'Abdurrahmân el-Muşţâvî. Beyrut: y.y., 1425/2004.
- İsen, Mustafa. "Nazîre". *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*. 6/408-411. İstanbul: Dergâh Yayınları, 1992.
- Janich, Nina. *Textlinguistik: 15 einführungen*. Narr Francke Attempto Verlag, 2008.
- Johnson, F. E. *The Poem of Imru' al-Qais*. London: Luzac & Co., 1894.
- Julia Kristeva. *Word, Dialogue, and Novel', Desire in Language: A Semiotic Approach to Literature and Art*. New York: Leon S. Roudiez Columbia UP, 1980.
- Kazvînî, Hatib. *el-Idah fi Ulumil Belağa*, 1985.
- Kazvînî, Muhammed b. Abdurrahman b. Ömer Celaeddîn el-. *el-İzah fi Ulumi'l-Belağâ*. thk. Muhammed abdu'l-Men'm Hafâcî. Beyrut: Daru'l-Cil, 2003.

- Korkmaz, Ferhat. "Metinlerarası İlişkilerin Klasik Retorikteki Kökeni Üzerine Bir Araştırma". *Hikmet-Akademik edebiyat dergisi*, 71-88.
- Korkmaz, Ferhat. "Metinlerarası İlişkilerin Klasik Retorikteki Kökeni Üzerine Bir Araştırma". *Hikmet-Akademik Edebiyat Dergisi* 3 (2017), 71-88.
- Korkmaz, Ferhat. "Metinlerarası İlişkilerin Klasik Retorikteki Kökeni Üzerine Bir Araştırma". *Hikmet-Akademik edebiyat dergisi*, 71-88.
- Kubilay Aktulum. *Metinlerarası İlişkiler*. İstanbul: Öteki Yayınevi, 1999.
- Lebîd b. Rabî'a, Ebû 'Aqîl Lebîd b. Rebî'a b. Mâlik el-'Âmirî. *Dîvânu Lebîd b. Rebî'a el-'Âmirî*. thk. Hamdû Tammâs. b.y.: y.y., 1425/2004.
- Lyall, Charles. *Translations of Ancient Arabic Poetry*. London: Williams and Norgate, 1885.
- Maiga, Mohamadou Aboubacar. "Batı Afrika Arap şiirlerinde kullanılan iktibâs ve telmih sanatlarını dinî metinlerarasılık bağlamında okumak". *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 27/1 (2022), 53-78.
- Mazhar, Iqra - Munim, Rana Abdul. "4. Analyzing intertextuality in coetzee's disrace: a postmodern critique". <https://doi.org/10.36755/ijll.v2i2.27>
- Mills, Brett - Barlow, David M. "Texts Reading: Barthes, R.(1977 [1967])'The death of the author', in Image Music Text, translated by Heath, S., London: Fontana, pp. 142-8." *Reading Media Theory*. 596-621. Routledge, 2014.
- Mustafa Muhammed Selim el-Galayîni b. *Ricalu'l-Muallakâtî'l-Aşer*. Beyrut: Dar el-Fikr, 1364.
- Yedi Askı Mu'allakat-ı Seb'a*. çev. Nurettin Ceviz vd., 2018.
- Okuyucu, Hüseyin. "Nazire ve Nakîze". *Milli Kültür* 68 (1989), 21-24.
- Ömer, Ramazan. "Eski Arap Şiiri'nin Yapısında Dil ve Ahenk: İmru'l-Kays". *Şarkiyat Mecmuası* 25 (24 Eylül 2014), 171-191.
- Rızvanoğlu, Eren. "Söyleşimcilik, Metinlerarasılık: Bakhtin, Kristeva, Barthes". Erişim 15 Ocak 2025. https://www.academia.edu/download/31775408/Soylesimcilik__metinlerarasilik_Bakhtin_Kristeva_Barthes.pdf
- Riffaterre, Michael. "Semiotics of Poetry". Indiana University Press, 1978.
- Saluk, Reyhan Gökben. "Metinlerarasılık, Folklor ve Bellek İlişkisi". *Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi* 15 (2024), 443-462.
- Savran, Ahmet. "İmru'ülkays b. Hucr". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 22/237-238. İstanbul: TDV Yayınları, 2000.
- Suçin, Mehmet Hakkı. *Yedi Askı Şiirleri (Muallakalar)*. İstanbul: Kırmızı Kedi Yayınevi, 2020.
- Süleyman, Tülücü. "Muallakât ve Şairleri Üzerine Bir Bibliyografya Denemesi-I". *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 23 (2005), 1-70.
- Şairler, Huzeylî. *Dîvânu'l-Huzeliyyîn*. ed. Muhammed Mahmûd eş-Şankîti. çev. Nehbe el-Ulemâ Merkezi'nin katkısıyla Hazırlayan: Nussahlar Derneği Ekibi. Kahire, Mısır: ed-Dârü'l-Kavmiyye li't-Tibâ'a ve'n-Neşr, 1. Basım, 1965.
- Şeybânî, Ebû 'Amr İshâk b. Merrâr Ebû 'Amr eş-. *Şerhu'l-Mu'allakatü't-Tis'a*. Beyrut: Müessesetü'l-A'lamî, 2001.
- Şimşek, Emine - Ayaydın Cebe, Günil Özlem. *Kırmızı Saçlı Kadın'da metinlerarasılık ve psikanalitikeleştiri açısından Orhan Pamuk'un romancılığı*. Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Master's Thesis, 2020. <http://acikerisim.nevsehir.edu.tr/handle/20.500.11787/1462>
- Tarafe b. el-'Abd, Ebû 'Amr Tarafe b. el-'Abd bel-Bekrî. *Dîvânu Tarafe b. el-'Abd*. ed. thk. Mehdî Muhammed Nâsiruddîn. b.y.: Dârü'l-Kutubi'l-İlmiyye, 2002.

Teftâzânî, Sa'düddîn Mes'ûd b. Fahriddîn Ömer b. Burhâniddîn Abdillâh et-. *Muhtasaru'l-Me'ânî*. Lübnan: Dâru'l-Fikr, 1411.

Tomilina, A. - Korniienko, Volodymyr. "1. The problem of the post-structuralist approach for intertextual analysis of text". <https://doi.org/10.36074/logos-24.11.2023.41>

Torusdağ, Gülşen - Aydın, İlker. *Metindilbilim ve örnek metin çözümlemeleri*. Pegem Akademi, 2017. <https://www.academia.edu/download/83034737/2467.pdf>

Yaltkaya, Şerafeddin. *Yedi Askı Mu'allakat-ı Seb'a*, 2018.

Yaltkaya, Şerafettin - Yılmaz, Ali. "' Arap Edebiyatı' Adlı Makalenin Sadeleştirmesi". *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 11/2 (2007), 467-492.

Yeliz, ÖZAY. "Metinlerarası İlişkilerde Sözlü Yapıtların ve Sanatçıların Konumu Üzerine". Erişim 15 Ocak 2025.

<https://repository.bilkent.edu.tr/bitstreams/35f1f804-8866-493d-8cb8-0bc5fb16d1e2/download>

Yenice, Mehmet - Akcaoğlu, İsmail. "El-Meliku'd-Dillîl İmruülkays' ın Konstantiniye Yolunda Gönül Dünyasından Yansımalar". *Bozok Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 25/25 (2024), 145-170.

Yıldız, Musa. "Yedi Askı: Arap Edebiyatının Harikaları". *EKEV Akademi Dergisi* 8/21 (2004).

Yılmaz, Hasan. "Modern Dönem Kur'ân Yorumunda Dilbilimsel ve Semantik Yöneliş". *Kafkas Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 4/7 (01 Ocak 2017), 14-30. <https://doi.org/10.17050/kafkasilahiyat.295271>

Zebîdî, Muḥammed b. Muḥammed b. 'Abdurrezzâḳ ez-. *Tâcu'l-'Arûs min Cevâhiri'l-Kâmûs*. thk. Heyet. 4 Cilt. b.y.: Dâru'l-Hidâye, ts.

Zevzenî, Ebû Abdullâh Huseyn b. Aḥmed b. ez-. *Şerḥu Mu'allakâti's-Seb'a*. Beyrut: Dâru'l-Erkâm, 1423/2002.